

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการจัดการเรียนร่วมและความต้องการการนิเทศ ในโรงเรียนแกนนำด้านการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ตามสภาพที่เป็นจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลในการทำวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารสำหรับเป็นข้อมูล เพื่อประกอบการทำวิจัยในครั้งนี้ โดยแยกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเป็นข้อ ๆ เพื่อสะดวกต่อการศึกษาพิจารณาและทำความเข้าใจดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม

- 1.แนวคิดและหลักการทั่วไปในการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม
 - 1.1 ความหมายการเรียนร่วม
 - 1.2 ปรัชญาและทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนร่วม
 - 1.3 แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วม
 - 1.4 หลักการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วม
 - 1.5 รูปแบบการจัดการเรียนร่วม
 - 1.6 ประโยชน์ในการจัดการเรียนร่วม
- 2 การจัดการเรียนร่วมในประเทศไทย
 - 2.1 ความจำเป็นในการจัดการเรียนร่วมในประเทศไทย
 - 2.2 มติจรรยาบรรณการศึกษาพิเศษเรียนร่วม
 - 2.3 การคัดแยกเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม
 - 2.4 การจัดการเรียนร่วมในจังหวัดพิษณุโลก

เอกสารที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา
2. ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
3. ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา
4. กระบวนการนิเทศการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วม

1. แนวคิดและหลักการทั่วไปในการจัดการศึกษาพิเศษ

1.1 ความหมายของการเรียนร่วม

นักการศึกษาพิเศษ ได้กล่าวไว้หลายทัศนะดังต่อไปนี้

ละออ ชูติกร (2526 : 1) กล่าวถึงความหมายของการเรียนร่วมไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาตามโครงการที่พยายามจะให้เด็กพิเศษได้เข้าร่วมกับเด็กปกติซึ่งจะต้องมีวิธีการและขั้นตอนในการจัดการดำเนินงานอย่างเหมาะสมโดยพิจารณาจากความพร้อมและความสามารถในการเรียนของเด็กแต่ละคน แต่ละประเภทว่าควรจะเรียนร่วมชั้นในรูปแบบใด ต้องการสื่อหรืออุปกรณ์รวมทั้งครูพิเศษด้านใด

เบญจา ชลธารานนท์ (2532 : 2) กล่าวถึงความหมายของการเรียนร่วมไว้ว่าเป็นการรวมเอาเด็กพิเศษเข้าไปในระบบการศึกษาปกติ มีการร่วมกิจกรรม และใช้เวลาว่างช่วงใดช่วงหนึ่งในแต่ละวัน ระหว่างเด็กพิเศษกับเด็กปกติ โดยมีความหมายตามศัพท์ภาษาอังกฤษ 2 ความหมาย คือ เมินสตรีมมิง (Mainstreaming) หมายถึง การเรียนร่วมเต็มเวลาโดยเด็กพิเศษจะเข้าเรียนในห้องเรียนปกติ โดยไม่มีบริการเพิ่มเติมพิเศษ ส่วนอีกความหมาย คือ อินทิเกรชัน (Integration) หมายถึงการเรียนร่วมบางเวลาโดยเด็กพิเศษจะเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติเป็นบางเวลาและรวมถึงการจัดชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ

ศรียา นิยมธรรม (2535 : 161 - 162) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนร่วมไว้ว่า การเรียนร่วมหมายถึง การเรียนรู้การเจริญเติบโตในสิ่งแวดล้อมซึ่งเด็กพิการจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กปกติในการทำกิจกรรมต่างๆกิจกรรมเหล่านี้ต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ร่างกาย สังคม ภาษา และสติปัญญา

อภิชาติ ธรรมมูลตรี (2536 : 21 อ้างถึงใน ชูติกร ตั้งเงื่อนไข 2540 : 14) กล่าวว่า การเรียนร่วมเป็นการนำเอาปรัชญา หลักการ วิธีการและการจัดกระบวนการทางการศึกษาพิเศษบูรณาการให้กับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนปกติสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้สามารถเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2539 : 29 อ้างถึงใน ชูลีกร ตั้งเชื่อนพันธ์ 2540 : 14) ได้แสดงทรรศนะของการจัดการเรียนร่วมไว้ 3 ประการว่า

1. จัดการเรียนร่วมด้วยการนำเด็กปกติกับเด็กพิการมาเรียนในโรงเรียนเดียวกัน
2. การเรียนร่วมบนพื้นฐานความคิดคำนึงของเรื่องสิทธิมนุษยชน
3. การเรียนร่วมเป็นเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล

ชูลีกร ตั้งเชื่อนพันธ์ (2540 : 14) การเรียนร่วมหมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กพิเศษ มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติ ตามความสามารถของเด็กแต่ละบุคคลโดยได้รับความช่วยเหลือตามความจำเป็นพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และอยู่ร่วมในสังคมปกติได้อย่างเป็นสุข

นิลบล ทูรานุกภาพ (2540 : 18) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนร่วมตรงกับภาษาอังกฤษว่า

Mainstreaming หมายถึง การเรียนร่วมเต็มเวลา นั่นคือ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ จะถูกส่งเข้าไปเรียนในห้องเรียนสำหรับเด็กปกติทุกอย่าง และไม่มีบริการเพิ่มเติมสำหรับเด็กประเภทนี้

Integration หมายถึง การเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติแต่เป็นการเรียนร่วมบางเวลา นั่นคือ เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะเข้าไปเรียนร่วมในชั้นปกติ บางเวลาเท่านั้นและมีความหมายรวมไปถึงการจัดชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติด้วย

Inclusive Education หมายถึง การเรียนร่วมเต็มเวลาในห้องเรียน ตลอดจนรับบริการเสริมที่เหมาะสมและจำเป็นและอาจใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติในครอบครัว ชุมชน และสังคม

ผดุง อารยะวิบูลย์ (2542 : 35) กล่าวถึงความหมายของการเรียนร่วมไว้ว่าเป็นการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษวิธีหนึ่งซึ่งนำเด็กพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นเดียวกับเด็กปกติเพื่อทดแทนวิธีเดิมที่จัด การเรียนการสอนเป็นกลุ่มตามประเภทของความบกพร่อง

สำนักงานเพื่อคนพิการและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2545 : 8) สรุปความหมายของการเรียนร่วมไว้ว่า การเรียนร่วมคือ การบูรณาการรูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการ จัดกระบวนการเรียนการสอนทางการศึกษาภาคปกติกับกระบวนการเรียนการสอนภาคพิเศษเพื่อให้ เด็กพิเศษสามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติในชั้นเรียนปกติและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

จากความหมายของการเรียนร่วมที่กล่าวมานี้ อาจสรุปได้ว่า การเรียนร่วม คือ การที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสที่จะเรียนกับเด็กทั่วไป โดยได้รับการสนับสนุนส่งเสริม ช่วยเหลือจากบุคลากรในโรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถเข้าร่วม

กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองและพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคมและด้านสติปัญญาของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ ตามศักยภาพและความสามารถเพื่อให้อยู่ในสังคมได้

1.2 ปรัชญาและทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนร่วม

คนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเราไม่สามารถขจัดคนพิการออกไปจากสังคมได้ จึงควรเตรียมผู้พิการตั้งแต่เยาว์วัยให้มีความพร้อมที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้

นักการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่เชื่อว่าการให้เด็กพิการหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจซึ่งกันและกันและกันซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุขเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นควรให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติเท่าที่สามารถทำได้ (นิลบล ทูรานุกภาพ 2540 : 18)

เบญญา ชลธารันนท์ (2532 : 53) ได้เสนอแนวคิดและสรุปปรัชญาเบื้องต้นที่จะทำให้การศึกษาพิเศษบรรลุถึงจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เด็กพิเศษทุกคนที่สมควรจะเรียนหรือฝึกตนเองให้ทำประโยชน์ได้มากขึ้น
 2. สมรรถภาพในกิจวัตรงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพความพิการ
 3. ความพิการของเด็กบางคน ไม่จำเป็นต้องเป็นความพิการตลอดไป
- ในหลายกรณีการศึกษาพิเศษอาจจะเป็นเพียงบริการทางการศึกษาชั่วคราวเท่านั้น
4. บุคลากรจะต้องเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถและได้รับการฝึกงานตลอดทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานของหน่วยงานตนเอง
 5. ผู้ให้การศึกษาควรสนใจเป็นพิเศษ ในเรื่องพัฒนาการของเด็กพิเศษเพื่อให้เด็ก มีภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับตนเอง (Positive Self-Image) และยอมรับสภาพความเป็นจริงของตน
 6. การศึกษาพิเศษควรใช้วิธีสอนแบบส่งเสริมเอกลักษณ์ของบุคคล (Individualized Instruction) หมายความว่า สอนให้เหมาะสมกับความสามารถและความพิการของเด็กแต่ละคน
 7. การศึกษาพิเศษควรจัดตั้งแต่ชั้นอนุบาล โดยมีจุดประสงค์ในการป้องกันลดปัญหา ความพิการและทำให้เด็กมีสัจจะการแห่งตน (Self-Realization)
 8. การศึกษาพิเศษต้องรวมวิชาพลศึกษา นันทนาการและสุนทรียศาสตร์ เพื่อเตรียม เด็กพิเศษให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสมบูรณ์
 9. อาชีวศึกษาและการอาชีพเป็นเรื่องสำคัญในการพิจารณาจัดการศึกษาแก่เด็กพิเศษ

10. ในการจัดเด็กพิเศษเข้าเรียนในโรงเรียนปกตินั้น จะถือเป็นแนวปฏิบัติเมื่อไม่มีปัญหา หรือไม่มีอุปสรรคอื่นใด โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เด็กได้รับเป็นสำคัญ

ทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนร่วม การจัดการศึกษาพิเศษจำเป็นต้องจัดตามความเหมาะสม โดยพิจารณาความต้องการและความสามารถ เพื่อประโยชน์สำหรับเด็กอย่างเต็มที่ ดังที่ผดุง อาริยะวิญญู (2533 : 7) สรุปทฤษฎีพื้นฐานการเรียนร่วมไว้ดังนี้

1. ในสังคมมนุษย์มีทั้งคนปกติและที่มีความบกพร่องต่าง ๆ เมื่อสังคมไม่สามารถแยกคนที่มีความบกพร่องออกจากสังคมปกติได้ดังนั้นไม่ควรแยกการศึกษาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งควรให้เด็กพิเศษเรียนกับเด็กปกติเท่าที่สามารถจะทำได้

2. เด็กพิเศษมีความต้องการและความสามารถซึ่งต่างจากเด็กปกติดังนั้นการจัดรูปแบบและวิธีการให้แตกต่างไปจากปกติ เพื่อให้เด็กมีศักยภาพในการเรียนรู้อย่างเต็มที่

3. เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กพิเศษการศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของเด็กแต่ละคน ปรากฏเด่นชัดขึ้น

4. เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานต่างกันทางการเรียนรู้จากครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สติปัญญาและทักษะการศึกษาจะช่วยให้เด็กแต่ละคนได้เรียนรู้เพื่อการปรับตัวเข้ากับสังคมและให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

5. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

การจัดการศึกษาจึงต้องจัดเพื่อพัฒนาทุกด้านให้สูงสุด ตามความสามารถของแต่ละบุคคล นักการศึกษาพิเศษได้เสนอปรัชญาการเรียนร่วมจากพื้นฐาน 3 ประการ ดังนี้ บังอร ดันยงน (2535 : 31) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการศึกษา ดังนั้นการจัดระบบการศึกษาจึงจัดบริการทางการศึกษาให้แก่มนุษย์ทุกคนโดยไม่แบ่งแยกความบกพร่องหรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมจึงควรจัดโครงการและปรับปรุงการปฏิบัติให้เหมาะสมกับความต้องการตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

2. มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นการจัดเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียนและวัยเรียนเพื่อให้เด็กพิเศษอยู่ร่วมกับเด็กปกติ ย่อมก่อให้เกิดคุณค่าและสร้างสรรค์สังคมเพราะเด็กพวกนี้จะมีความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการยอมรับซึ่งกันและกัน เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่จะไม่เกิดการแบ่งแยกความแตกต่างของมนุษย์ในสังคม

3. การเรียนการสอนในชั้นเรียน ย่อมสนองตามความแตกต่างแต่ละบุคคล ดังนั้น การจัดเด็กพิเศษให้เข้าเรียนในชั้นเรียนร่วม จึงควรได้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นการสอนเพื่อบุคคลทั่วไป เพื่อให้พัฒนาความพร้อมและความรู้ความสามารถของผู้เรียนทุกคน ให้พัฒนาการทุกด้านด้วยวิธีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดศักยภาพที่จะดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

เกียร์ฮาร์ทและไวฮาน (Gearheart and Weishahn, 1980 อ้างถึงในเกษมทองสัมฤทธิ์, 2540 : 24) ได้เน้นถึงสิทธิที่เด็กพิเศษทุกคนควรได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของตนให้ถึงขั้นสูงสุด การศึกษาพิเศษจะต้องเน้นถึงความสามารถและศักยภาพของเด็กพิเศษ โดยไม่เน้นต่อศักยภาพการของเขา แต่ในเวลาเดียวกัน การศึกษาพิเศษจะต้องปรับเปลี่ยนความต้องการและความจำเป็นของเด็กด้วยซึ่งหมายความว่านักการศึกษาจะต้องมองข้ามศักยภาพการของเด็กเหล่านั้น หลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาพิเศษข้างต้นได้แก่

1. การจัดการศึกษาพิเศษต้องกระทำอย่างฉับพลันทันที ที่ค้นพบความต้องการจำเป็นของเด็กพิเศษ
2. ความพิการบางประเภทถือว่าเป็นเพียงอาการ มากกว่าที่จะเป็นความผิดปกติทางกายภาพ และอาจปรากฏอยู่เพียงชั่วเวลาหนึ่งเท่านั้น
3. เด็กพิเศษคนใดคนหนึ่งอาจต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษที่แตกต่างกันไป ตามช่วงเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งเท่านั้น
4. การจัดบริการสำหรับเด็กต้องครอบคลุมตั้งแต่เด็กวัยก่อนเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษา
5. การจัดการศึกษาพิเศษในสภาพแวดล้อมที่จำกัดน้อยที่สุดด้วยความเหมาะสมย่อมเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนเด็กพิเศษได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย การจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องประสานความร่วมมือของครูปกติและครูการศึกษาพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังต่อไปนี้

1. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนปกติ เมื่อรัฐจัดการศึกษาให้แก่เด็กปกติแล้วก็ควรจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษด้วย หากเด็กพิเศษไม่สามารถเรียนในโปรแกรมการศึกษาที่รัฐจัดให้เด็กปกติได้ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของเด็กพิเศษ
2. เด็กพิเศษควรได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัด การฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้านโดยเร็วที่สุดในทันทีที่ทราบว่าเด็กมีความต้องการพิเศษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนต่อและมีพัฒนาการทุกด้านถึงขีดสูงสุด
3. การจัดการศึกษาพิเศษควรคำนึงถึงการอยู่ร่วมสังคมกับคนปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพการเรียนการสอนเด็กเหล่านี้จึงควรให้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เว้นแต่เด็กพิเศษ ผู้นั้นมีสภาพความพิการหรือความบกพร่องในขั้นรุนแรง จนไม่อาจเรียนร่วมได้อย่างไรก็ตามควรให้ เด็กพิเศษได้สัมผัสกับสังคมคนปกติ
4. การจัดการศึกษาพิเศษต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเสียเปรียบของเด็กพิเศษแต่ละประเภท โดยใช้แนวทางการศึกษาของเด็กปกติ

5. การศึกษาพิเศษและการฟื้นฟูบำบัดทุกด้านควรจัดเป็นโปรแกรมให้เป็นรายบุคคลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบางอย่างอาจจัดเป็นกลุ่มเล็กสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องหรือมี ความต้องการคล้ายคลึงกันและอยู่ในระดับความสามารถที่ใกล้เคียงกัน

6. การจัดโปรแกรมการสอนเด็กพิเศษ ควรเน้นที่ความสามารถของเด็กและให้เด็กมีโอกาสได้ประสบความสำเร็จมากกว่าที่จะคำนึงถึงความพิการหรือความบกพร่อง เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจว่า แม้ตนจะมีความบกพร่องแต่ก็ยังสามารถบางอย่างเท่ากับหรือดีกว่าคนปกติซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

7. การศึกษาพิเศษควรมุ่งให้เด็กมีความเข้าใจยอมรับตนเอง มีความเชื่อมั่น มีสัจการแห่งตนและมุ่งให้ช่วยตนเองได้ ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

8. การศึกษาพิเศษควรจัดทำอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่เกิดเรื่อยไป ขาดตอนไม่ได้ และควรเน้นถึงเรื่องอาชีพด้วย

จากปรัชญาและทฤษฎีพื้นฐานที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาพิเศษในรูปแบบการจัดการเรียนร่วม จำเป็นต้องจัดตามความเหมาะสม โดยพิจารณาถึงความแตกต่างทั้ง ความต้องการและความสามารถของเด็ก ซึ่งย่อมจะส่งผลและตอบสนองต่อนโยบายการศึกษา แผนใหม่ มีจุดมุ่งหมายการศึกษาเพื่อปวงชนให้สมบูรณ์แบบและมีประสิทธิผลมากที่สุด

1.3 แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนร่วม

นศการศึกษาพิเศษ ได้กล่าวสรุปแนวคิดสำคัญดังนี้

1. แนวคิดการนำเด็กเข้าสู่สภาวะปกติมากที่สุด เป็นแนวคิดหลักของการศึกษาพิเศษในปัจจุบัน ที่ช่วยให้เด็กที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันทั่วไป ได้ดีขึ้น

สมิทและคณะ(Smith and others. 1982 : 22 อ้างถึงใน ชูลีกร ตั้งเชื่อนพันธ์, 2540 : 18) กล่าวว่า การนำเด็กเข้าสู่สภาวะปกติมากที่สุดเป็นวิธีการที่เป็นปกติ วิสัยของสังคมเพื่อคงทักษะและพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กพิเศษไว้ให้มากที่สุด ดังนั้น จึงต้องนำเด็กพิเศษเข้าสู่สภาวะปกติที่สมบูรณ์ โดยให้โอกาสในการรับสิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมกับคนปกติ ได้รับการยอมรับโดยไม่มีกรณีพิเศษใด ๆ ทั้งจากเพื่อนและบุคคลอื่นในวัฒนธรรมเดียวกันซึ่งขึ้นอยู่กับเจตคติและการแสดงออกของสมาชิกในชุมชนจัดเป็นการเข้าสู่สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมการออกกฎหมายเป็นเพียงการนำไปสู่ความเป็นไปได้ ที่จะนำเข้าสู่สภาวะปกติอย่างสมบูรณ์ แต่ไม่ได้ประกันการเข้าร่วมในสังคมอย่างแท้จริงของเด็กพิเศษ

2. แนวคิดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของเด็กพิเศษแต่ละประเภท แต่ละคน เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องผู้หนึ่งมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ สูงสุดตามศักยภาพของตน แม้เด็กบางคนมี

ลักษณะและพฤติกรรมที่เหมือนกันบางอย่างแต่ย่อมมีความแตกต่างกันในรายละเอียดหรือบางคนอาจมีลักษณะที่เด็กประเภทเดียวกันหรือเด็กส่วนใหญ่ไม่มีก็ได้ เด็กคนเดียวกันอาจพัฒนาการด้านต่าง ๆ รวดเร็ว แต่บางด้านอาจช้าหรือค่อนข้างล่าช้า เมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมอื่นในคนเดียวกันหรือแม้แต่พัฒนาการด้านเดียวกัน การพัฒนาบางอย่างอาจเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว ขณะที่ พัฒนาการบางอย่างอาจเป็นไปได้ยากและใช้เวลานานดังนั้นเพื่อให้สามารถพัฒนาให้ได้สูงสุดตามความต้องการและศักยภาพของเด็กแต่ละคนครูจำเป็นต้องคำนึงถึง การปฏิบัติต่อเด็กเฉพาะบุคคลตามความเหมาะสม โดยการวางแผนการศึกษา รายบุคคลอย่าง ชัดเจนซึ่งเป็นที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

3. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบไม่แยกประเภทตามความบกพร่องเป็นการจัดบริการให้แก่เด็กพิเศษตั้งแต่แรกเริ่ม โดยไม่บรรจุเด็กเข้าในความบกพร่องด้านใดอันหนึ่งเพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาว่าปัญหาต่าง ๆ เกิดจากความบกพร่องหรือเป็นความล่าช้าทางวุฒิภาวะ ซึ่งสามารถกระตุ้นพัฒนาการให้เท่าทันเด็กปกติในเวลาอันควร ก่อนที่เด็กคนนั้นจะบรรลุวุฒิภาวะเพราะเด็กที่มีความพิการซ้อนหรือเด็กก่อนวัยเรียนในระยะแรกของปัญหาทางพัฒนาการอาจมีลักษณะหลายประเภทแยกได้ยากและมีผลต่อความคาดหวังต่อตนเองในทางลบซึ่งครูหรือผู้ปกครองอาจเกิดความผิดพลาดในการคาดหวังและจัดประเภท

4. แนวคิดการเน้นสิ่งปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันเป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่ เด็กพิเศษ โดยการส่งเสริมให้เด็กที่มีความบกพร่องด้านต่าง ๆ มีความสามารถที่จะปฏิบัติภารกิจประจำวันได้ดัง สมิทและคณะ (Smith and others, 1982 : 17 – 20 อ้างถึงใน ชุติกร ตั้งเชื่อนพันธ์, 2540 : 19) มีแนวคิดการจัดระบบใหม่ตามปัญหาทางปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนเป็นกลุ่มพัฒนาการตามลักษณะ พฤติกรรมที่แสดง 4 กลุ่ม ได้แก่ด้านการเรียนรู้หรือสติปัญญา ด้านสังคม ด้านสื่อความหมายหรือภาษา อารมณ์และจิตใจ ด้านประสาทความเคลื่อนไหว แล้วพิจารณาว่าแต่ละประเภทมีความบกพร่องต้องการบริการทางการศึกษาพิเศษด้านใด ต้องการให้นักวิชาชีพใดช่วยเหลือพิเศษ

5. แนวคิดประสานงานระหว่างงานวิชาชีพสาขาต่างๆ ในการจัดการประสานงานการจัดการเรียนการสอนให้เด็กพิเศษอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นักวิชาชีพสาขาต่าง ๆ รวมทั้ง ครอบครัวของเด็กพิเศษเฉพาะบุคคลากรเหล่านี้จะมีความสามารถในการพัฒนาเด็กในสาขาที่ต่างกัน ตามความรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งถ้าหากไม่ร่วมมือกันจะทำให้เด็กพัฒนาการไม่สมบูรณ์ อาจส่งผลในทางลบหรือความขัดแย้ง กันเอง ดังนั้นจึงต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความเข้าใจในตัวเด็กให้ดีขึ้นเพื่อวางแผนการพัฒนา สอดคล้องต่อเนื่องเพื่อประโยชน์สูงสุด โดยการจัดตั้งคณะวางแผนและดำเนินการสำหรับเด็กพิเศษซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการต่าง ๆ หลายสาขา

6. แนวคิดทางพฤติกรรมนิยม เป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กพิเศษ เพื่อควบคุมหรือเปลี่ยนพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้โดยใช้หลักการวางเงื่อนไขหรือการเสริมแรง ซึ่งความเชื่อว่า ครูผู้สอนควรมุ่งความสนใจมายังพฤติกรรมซึ่งวัดและสังเกตได้หรือพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายในที่ต้องการให้เกิดภายในตัวผู้เรียนออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตและวัดได้ตามแนวคิดนี้ มีอิทธิพลสูงมากต่อนักการศึกษาพิเศษในการจัดการเรียน การสอนการวางเงื่อนไขผลที่ตามมาการเสริมแรง หลักการจัดการเรียนการสอน การวางแผน การศึกษารายบุคคล จึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาพิเศษ เป็นสาขาวิชาที่ใช้ประโยชน์จากทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมมากที่สุดสาขาหนึ่งซึ่ง ศรีนคร วิริยะศิริพันธ์ (2535 : 39) สรุปการ เกิดพฤติกรรมภายในหรือการเรียนรู้ตามแนวคิดด้านพฤติกรรมนิยม 2 ประเภทคือ

ประเภทที่ 1 การวางเงื่อนไขโดยการจับคู่สิ่งเร้า เป็นการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากมีสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรม ที่มีลักษณะเป็นอัตโนมัติและมีสิ่งเร้าใหม่ มาควบคุมกับสิ่งเร้านั้นหลายครั้ง เด็กจะเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นโดยอัตโนมัติต่อสิ่งเร้าใหม่ ด้วย แม้ภายหลังจะมีสิ่งเร้าใหม่เพียงอย่างเดียว เรียกว่าพฤติกรรมตอบสนอง

ประเภทที่ 2 การวางเงื่อนไขโดยการเสริมแรงสิ่งที่ผู้เรียนควรปฏิบัติ เป็นการ เรียนรู้ที่เกิดจากเด็กเป็นผู้จงใจกระทำเอง ในลักษณะการลองผิดลองถูกโดยมีพฤติกรรมที่ได้รับ จากการเสริมแรงหรือผลที่ตามมาเป็นสิ่งที่เด็กต้องการเป็นรางวัล เรียกว่า พฤติกรรมแบบลงมือ ปฏิบัติ พฤติกรรมนั้นจะเกิด บ่อยขึ้นและกลายเป็นพฤติกรรมที่ถาวรของเด็กคนนั้น แต่ถ้าพฤติกรรมใดที่เด็กแสดงออกมาแล้ว ผลที่ ตามมาเป็นสิ่งที่เด็กไม่ต้องการ เป็นการลงโทษ พฤติกรรม นั้นจะเกิดน้อยลงและหายไป ในที่สุดสิ่งที่สำคัญควรคำนึงว่าสิ่งที่ครูคิดว่าเด็กต้องการหรือไม่ ต้องการ อาจไม่ตรงกับสภาพที่แท้จริงของเด็กคนนั้น การวางเงื่อนไข ให้เด็กเรียนรู้จะต้องคำนึง ถึงลักษณะของเด็กแต่ละคนซึ่งจะได้ผลตามที่ครูต้องการ

7. แนวคิดทางนิเวศวิทยา เป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กพิเศษ โดยการ ปรับตัว เข้าหากันระหว่างเด็กพิเศษกับเด็กสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เด็กเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดังที่ เรียกว่าสภาพความสอดคล้องทางนิเวศวิทยา เทอร์แมน (Thurman, 1985 : 166) กล่าวถึง รูปแบบการคิดนี้มี 3 มิติ คือความเบี่ยงเบน ความสามารถ และความอดกลั้นต่อความ แตกต่าง ในโปรแกรมการศึกษารายบุคคลที่มีความสอดคล้องทางนิเวศวิทยา จะต้องมี วัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

ประการที่ 1 เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล

ประการที่ 2 เพื่อเปลี่ยนความอดกลั้นของบุคคลเหล่านั้น ต่อความแตกต่างของ ระบบ

ประการที่ 3 เพื่อเปลี่ยนความอดกลั้นของระบบความแตกต่างของบุคคลด้าน ความสามารถและความเบี่ยงเบนที่สังคมรับรู้

โปรแกรมการสืบค้นปัญหาของเด็กแต่ละคนภายในระบบนิเวศวิทยา ต้องอาศัยความรู้ มากพอ เกี่ยวกับความก้าวหน้าทางพัฒนาการของเด็กรวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของความก้าวหน้านั้นอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นยิ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนของเด็กพิเศษ ในรูปแบบของการเรียนร่วม ซึ่งจะพัฒนาเด็กพิเศษให้มีความสามารถที่พึงประสงค์ อันมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพการพัฒนาการของบุคคล ระดับความสามารถและปฏิภริยาของสังคมที่มีความสำคัญและสอดคล้องกันโดยตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อกันและกันด้วยองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วมของเด็กพิเศษ

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการจัดการเรียนการสอนเด็กพิเศษ ฮิวเวทท์ (Hewett.1979 อ้างถึงใน ศรีนคร วิหะศิริพันธ์, 2535 : 44) ได้ประยุกต์แนวคิดเชิงพฤติกรรมนิยมมากำหนดประสิทธิภาพการเรียนการสอน ดังนี้

1. ความต้องการคือแผนการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อะไร
2. งานที่รับมอบหมายคืองานที่ครูมอบหมายให้เด็กทำนั้น เปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จมากที่สุดหรือไม่
3. การได้รับการจูงใจ คือการที่ครูจะทำอย่างไรเพื่อให้แน่ใจว่า เด็กได้รับตรงจูงใจให้เรียนแนวการพิจารณาดังกล่าวข้างต้น จะสัมพันธ์กับองค์ประกอบในการเรียนการสอน 3 ประการดังนี้

ประการที่ 1 หลักสูตรและเนื้อหาวิชา หมายถึง การเรียนรู้กิจกรรมหรืองานที่ครูมอบหมายเพื่อนำไปสู่การเพิ่มพูนความรู้และทักษะซึ่งไม่จำกัดเพียงการสอนวิชาการเท่านั้น อาจรวมถึงการมุ่งเน้นคุณสมบัติที่จำเป็นในการเรียนวิชาการ เช่น การรู้จักการรอคอย ความรอบคอบ การรู้จักสิทธิของตนและผู้อื่นการปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เด็กพิเศษมีความพร้อมและความสามารถที่จะเรียนร่วมในชั้นปกติได้ดีและการเปลี่ยนเนื้อหาหลักสูตร หรืองานการศึกษาพิเศษให้มี ความหลากหลาย ยังมีความสำคัญน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข การนำเสนอนี้มีความหลากหลาย

ประการที่ 2 เงื่อนไข หมายถึง สิ่งที่สำคัญที่ครูจะต้องพิจารณา ในการจัดการเรียนการสอน 6 ประเด็นคือ เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนเมื่อใด สถานที่ที่ใช้สอนที่ได้วิธีการสอนเป็นอย่างไร ความเข้มงวดมีมากหรือน้อยเพียงใด ช่วงระยะเวลาในการเรียนการสอนนานเท่าใด คุณภาพการเรียน การสอนดีเพียงใด แต่ประเด็นที่สำคัญที่สุดในการกำหนดเงื่อนไขคือ ระดับความเข้มงวดหรือการผ่อนปรนในโปรแกรมของโรงเรียน ซึ่งมีมากน้อยเพียงใดควรขึ้นกับว่าอะไรเป็นสิ่งจำเป็น ในการส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคลของเด็ก ที่ให้ประสบผลสำเร็จและได้ผลมากที่สุด

ประการที่ 3 ผลที่ตามมาหมายถึง รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเป็นการเสริมแรงทางบวกและทางลบอันเป็นตัวแปรสุดท้ายที่สำคัญในการที่จะทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ ครูปกติที่ทำงานกับเด็กพิเศษจะต้องคำนึงถึงการเลือกงานการศึกษา ซึ่งเด็กมีความพร้อมที่จะเรียนและประสบผลสำเร็จได้ด้วยความสามารถ ครูควรตั้งความหวังต่องานที่ให้เด็กทำอย่างสมเหตุสมผล ถ้าเป็นไปได้ครูต้องมั่นใจว่า ผลที่ตามมาต้องเป็นลักษณะของรางวัลเพื่อเด็กจะได้พยายามทำงานนั้น ๆ เมื่อผลที่ตามมาเป็นบวกจะเกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนเด็กพิเศษและเด็กปกติ 7 อย่างคือ

1. ความสุขใจ ที่ได้เรียนเนื้อหาวิชานั้น ๆ
2. ความพอใจ ที่เกิดความรู้และทักษะ
3. ความสบายใจ ที่รู้ตำแหน่งและระดับความสามารถของตน
4. ความอบอุ่นใจ ที่ได้รับการยอมรับจากสังคม
5. ความเข้าใจ ที่ได้รับการกระตุ้นด้วยกิจกรรม ซึ่งใช้ประสาทสัมผัส
6. ความภูมิใจ ที่ได้มีความสำเร็จในทางทำงาน
7. ความตื่นเต้น ที่ได้รางวัลอาจเป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาแล้ว คือ หลักสูตร เงื่อนไขและผลที่ตามมา ครูจะต้องแปลความหมายขององค์ประกอบสำคัญตามที่นิยมและสร้างสรรค์วิธีสอนแบบใหม่ ให้มีความเป็น รายบุคคลมากยิ่งขึ้นดังนั้นอาจต้องมีการสร้างหลักสูตรใหม่ ปรับเปลี่ยนเงื่อนไขและนำเสนอผลที่ตามมาเข้าไปในสถานการณ์ การเรียนรู้ให้ความสมดุล โดยไม่ควรมองข้ามตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งในสามนี้ ดังที่ ฮิวเวทท์ (Hewett, 1979 : 374 อ้างถึงใน ศรีนทร วิริยะศิริพันธ์, 2535 : 44) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสามประการคือ หลักสูตรเงื่อนไขและผลที่ตามมา มีความสัมพันธ์กันในการวางแผนการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษและความสมดุลย์ขององค์ประกอบทั้ง 3 คือ ความสำเร็จของการเรียนรู้ของบุคคลนั้น กระบวนการจัด การเรียนการสอนแบบเรียนร่วมของเด็กพิเศษ

จากแนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนร่วมดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับระดับและประเภทของความต้องการ ที่แตกต่างกันระหว่างบุคคล โดยทุกคนต้องได้รับการฝึกฝนฟื้นฟู บำบัดและการเรียนรู้ระบบการศึกษา ที่จัดขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนาศักยภาพทุกด้านให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทั้งนี้โดยการจัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดให้มีความพร้อมที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปกติได้อย่างมีความสุข ดังแนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2545 : 15-16) โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการดังนี้

1. แนวคิดในการใช้การศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาคน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล คือพัฒนาตนเองและระดับสังคมคือ พัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งแนวคิดนี้ปรากฏในการกำหนดความ มุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา (มาตรา 6) ตามนัยของมาตราดังกล่าวสะท้อนความเชื่อพื้นฐานว่าการศึกษสามารถพัฒนาคนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงควรเป็นไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

2. แนวคิดในเรื่องสิทธิและความเสมอภาคในโอกาสของบุคคลทุกกลุ่มที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกัน(มาตรา10)โดยมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ(หมวด 6)โดยถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะดำเนินการให้ทั่วถึงโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความพิการหรือด้อยโอกาสเป็นพิเศษ

3. แนวคิดในการจัดการศึกษาโดยถือหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญและสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ (มาตรา 22) ดังนั้น การจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและการเรียนรู้จาก แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยรัฐและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แหล่งเรียนรู้ในชุมชนร่วมกัน (มาตรา 24 มาตรา 25) อาจเป็นการศึกษาในระบบและการศึกษาดตามอัธยาศัย (มาตรา 15) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงผลการเรียนข้ามระบบกันได้

4. แนวคิดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาในโรงเรียน มีความเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในชีวิตจริง ตามแนวคิดในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงได้กำหนดสาระสำคัญอีกประการหนึ่ง คือให้ชุมชน หรือองค์กรอื่น ๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบต่าง ๆ (มาตรา 12) และเพื่อเป็นแรงจูงใจให้หน่วยงานดังกล่าวดำเนินการสนับสนุนหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงกำหนดให้หน่วยงานหรือชุมชนหรือองค์กรเหล่านี้ ได้รับสิทธิประโยชน์ เช่น เงินอุดหนุนการลดภาษี เป็นต้น (มาตรา 12 และ มาตรา 14)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทั้งจากแนวคิดของนักการศึกษาและแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สรุปได้ว่าในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ใช้การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และสนองความต้องการของผู้เรียนตามความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งจะสะท้อนออกมาในรูปของการจัดการเรียนการสอนรายบุคคล โดยใช้โปรแกรมการศึกษารายบุคคล(IEP) ซึ่งทั้งผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.4 หลักการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วม

หลักการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วมของเด็กพิเศษซึ่ง ฮิวเวทท์ (Hewett. 1979 อ้างถึงใน ศรีนคร วิทยะสิรินันท์, 2535 : 49) สรุปไว้ 13 ประการ ดังนี้

1. ตั้งความคาดหวังว่าเด็กจะสามารถเรียนรู้ได้
2. ไม่ด่วนสรุปเอาเอง
3. ทุ่มเหลือใจให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ให้มาก
4. ให้สิ่งชี้แนะแก่เด็กปกติ
5. กระทำกิจกรรมให้มีชีวิตชีวา
6. ย้ำและทบทวนบ่อย ๆ เท่าที่จำเป็น
7. ดึงให้มาสัมพันธ์กัน
8. ทำให้เป็นสิ่งที่มีความหมาย เกิดผลดี
9. ทำให้เป็นรูปธรรม
10. ทำให้เด็กเกิดความประหลาดใจ คาดไม่ถึง
11. เน้นไปในทางบวกเป็นสำคัญ
12. ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน
13. พร้อมทั้งจะย้อนกลับไปตั้งหลักได้เสมอ

ผดุง อภิระวีญญู (2533 : 5-6) กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน ควรเป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะเรียนรู้ได้ดีในรูปธรรมแต่อาจสอดคล้องนามธรรมได้บ้าง
2. การเรียนการสอน ควรจัดเป็นช่วงเวลาสั้น เนื่องจากเด็กพิเศษมีความสนใจสั้นและควรสอนเนื้อหาบ่อยๆ พอที่เด็กสามารถรับได้ เด็กพิเศษมักมีปัญหาในด้านการอ่านและเลขาคณิตครูผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักในเรื่องนี้
3. ครูที่สอนเด็กพิเศษต้องส่งเสริมประสาทสัมผัส ซึ่งเด็กแต่ละคนแต่ละประเภทจะเรียนรู้ได้ดีโดยผ่านการรับรู้ทางสายตาบ้าง ทางการฟังหรือการสัมผัสต่างกันไป ครูจึงต้องเป็นผู้พิจารณาอย่าง รอบคอบ

กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วมของเด็กพิเศษได้มีการจัดกระบวนการต่าง ๆ ให้สมบูรณ์โดย เทอร์แมน และไวเดอร์สตรอม (Thunman and Widerstrom. 1985 อ้างถึงใน ศรีนคร วิทยะสิรินันท์, 2535 : 62) ดังนี้

1. ระบุสถานการณ์หลักที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็ก
2. พัฒนาแบบสำรวจงานที่จำเป็นในสถานการณ์เฉพาะ
3. สืบค้นความสามารถของเด็กที่จะปฏิบัติงานนั้น

4. สืบค้นตัวแปรที่เป็นแรงจูงใจ หรือโครงสร้างของการวางเงื่อนไข รวมทั้งตัวเปลี่ยนอื่นที่มีผลกระทบต่อการทำงานตามความสามารถที่แท้จริงของเด็กพิเศษ
5. สืบค้นความอดทนของเด็กต่อสภาพแวดล้อม
6. กำหนดพฤติกรรมหรือลักษณะใดที่อยู่นอกระดับความอดทนโดยสังเกตว่าพฤติกรรมหรือลักษณะเหล่านั้นถูกต้องตามความคาดหวังว่าเบี่ยงเบนหรือเป็นผลเนื่องจากเด็กมีพัฒนาการไม่เพียงพอตามความจำเป็นในการทำงานนั้น
7. กำหนดวัตถุประสงค์ สำหรับองค์ประกอบแต่ละด้านทางนิเวศวิทยา ซึ่งเป็นระบบของเด็กนั้น เมื่อเด็กบรรลุวัตถุประสงค์ ย่อมนำไปสู่การเพิ่มความสอดคล้องทางนิเวศวิทยา
8. กำหนดวิธีการที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น
9. พัฒนาวิธีการและเครื่องมือเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือและตรวจสอบประสิทธิภาพการดำเนินการนั้น

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนมีความคล้ายคลึงกัน โดยสรุปจากรูปแบบหลายรูปแบบ ดังนี้

1. การสืบค้นหาปัญหา
2. การวางแผนหลักสูตร และแผนการเรียนรายบุคคล
3. การทำแผนการสอนและบันทึกการสอน โดยคำนึงถึงเด็กปกติและเด็กพิเศษ
4. การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนที่วางไว้ คือ
 - 1.1 การจัดชั้นเรียน
 - 1.2 การจัดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน
 - 1.3 วิธีสอนและเทคนิคการสอนเด็กพิเศษ
 - 1.4 การจัดกิจกรรม และควบคุมชั้นเรียน
 - 1.5 การประเมินผลการเรียนการสอน
 - 1.6 การประสานงานกับผู้ปกครองและบุคลากรในวิชาชีพ
5. การประเมินผลจัดการเรียนการสอน

ดูจินดา ผ่องเจริญ (2541 : 17-18) กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนว่าควรดำเนินการดังนี้

1. ลักษณะการจัดหลักสูตร ควรเน้นการเข้าถึงกลุ่มผู้เรียน ได้แก่
 - 1.1 ลักษณะความบกพร่อง โดยต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์จำเป็นหรือจัดสภาวะแวดล้อม เพื่อให้เด็กอยู่ในสภาพติดต่อสื่อสาร เช่น เครื่องช่วยฟัง ตัวหนังสือตัวใหญ่ เทป เป็นต้น
 - 1.2 ลักษณะการเรียนรู้ควรมีการให้เวลาในการทำงานอย่างเดียวกันการปรับ หลักสูตรบางวิชา หรือบางจุดประสงค์ที่ซับซ้อนไป การจัดหลักสูตรมีความยืดหยุ่นเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและความแตกต่างของบุคคลในด้านต่าง ๆ

1.3 การสอนเสริม (ความพร้อม วิชาการ อาชีพ) ให้สอดคล้องกับศักยภาพที่มีและความสนใจของผู้เรียน

2. การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน (วิธีการสอน สื่อ รูปแบบการเรียนการสอน เทคนิคที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล) ควรดำเนินการ ดังนี้

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรพิจารณาตามสภาพความพร้อมของเด็ก เช่น

- เรียนร่วมเต็มเวลา เมื่อนักเรียนได้รับการเตรียมความพร้อม และมีพัฒนาการใกล้เคียงกับปกติแล้ว ทั้งนี้อาจมีการสอนเสริมตามความเหมาะสม

- เรียนร่วมบางเวลา กรณีที่นักเรียนมีความพร้อมบางด้าน ที่เหลืออาจเรียนใน ห้องพิเศษ ทั้งนี้โดยพิจารณาถึงสัดส่วนเวลาที่เหมาะสม

- การจัดห้องเด็กพิเศษกรณีบกพร่องมากหรือกรณีการเตรียมเด็กก่อนเข้าเรียนร่วม

- การบริการต่าง ๆ และการส่งต่อกรณีพบความพิการไม่อยู่ในระดับที่พอเรียนได้

2.2 การพัฒนาหลักสูตร (แผนการสอนเฉพาะบุคคล) ซึ่งสามารถปรับหลักสูตรในระดับมากหรือน้อย หรือใช้หลักสูตรปกติ ขึ้นอยู่กับความต้องการและศักยภาพของเด็กที่มีอยู่ โดยพิจารณาว่าจะพัฒนาให้เต็มศักยภาพได้ด้านใดบ้าง แล้วจึงปรับหลักสูตรตามองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

- จุดมุ่งหมาย (สมรรถภาพที่พึงประสงค์)
- เนื้อหา กิจกรรม วิธีสอน
- สื่อที่ใช้ อุปกรณ์ช่วยเหลือ
- เวลา
- การวัดผลประเมินผล

การจัดการเรียนการสอนของเด็กพิเศษมีหลักการว่าจะต้องจัดให้เด็กพิเศษได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงกันหรือเหมือนกับเด็กปกติมากที่สุด แต่เมื่อเป็นเรื่องที่เป็นข้อจำกัดเฉพาะจะมีการปรับและเสริมเพื่อให้เด็กพิเศษมีความเข้าใจและเกิดทักษะตามจุดประสงค์ที่กำหนดซึ่งอาจใช้วิธีการหรือสื่อ ที่หลากหลายให้เด็กพิเศษจัดข้อจำกัดต่าง ๆ ได้สำเร็จ

1.5 รูปแบบการจัดการเรียนร่วม

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านต่างๆ ความขัดแย้งของผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และนักศึกษางานกลุ่มที่มีความเห็นว่า เด็กพิเศษบางกลุ่มอาจมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าไปอยู่ในโรงเรียนปกติ จึงได้มีการพัฒนารูปแบบของการจัดการเรียนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวให้มีขีดจำกัดสำหรับเด็กพิเศษที่เรียนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวให้ มีขีดจำกัดสำหรับเด็กเรียนร่วมที่น้อยที่สุด เพื่อประโยชน์สูงสุดในการเรียนร่วมของเด็กพิเศษ

สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร (2534 : 1) ได้เสนอรูปแบบของการเรียนร่วม 5 รูปแบบ ดังนี้

1. เรียนร่วมในชั้นปกติเด็กพิเศษที่มีความพร้อมพอที่จะช่วยตนเองได้โดยไม่ต้อง รับประทานอาหาร จะได้เข้าเรียนในชั้นปกติ แต่เด็กที่เรียนในชั้นปกติซึ่งยังไม่มีความพร้อมตามกำหนด จะได้รับการพิเศษบ้างตามความจำเป็นเพียงเล็กน้อย
2. เรียนร่วมในชั้นปกติมีครูเรียนสอน เด็กพิเศษจะเรียนในชั้นปกติ เมื่อครูเรียนสอนมาจะสอนเสริมให้แก่เด็กพิเศษตามความต้องการเฉพาะรายหรือกรณีปัญหาเป็นกลุ่มย่อย
3. เรียนร่วมในชั้นปกติมีการสอนเสริมวิชาการ เด็กพิเศษมีตารางกำหนดเวลาที่จะต้องเข้าห้องสอนเสริมโดยครูเสริมวิชาการเป็นผู้กำหนดการเรียนการสอน ตามความจำเป็นพิเศษเป็นรายกรณี หรือเป็นกลุ่มย่อย นอกเหนือจากเด็กปกติ
4. เรียนชั้นพิเศษร่วมกับการเรียนร่วมชั้นปกติบางเวลาเด็กพิเศษจะเรียนกับครูประจำชั้น ในชั้นพิเศษร่วมกับเด็กที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกัน แต่บางเวลาหรือบางวิชาเด็กพิเศษ ที่มีความพร้อม จะไปเรียนร่วมกับเด็กปกติ เช่น วิชาศิลปะ พลศึกษา หรือกิจกรรมพิเศษ
5. เรียนในชั้นพิเศษเต็มเวลาในโรงเรียนปกติ เด็กพิเศษจะเรียนในชั้นพิเศษที่มีความ บกพร่องประเภทเดียวกันในทุกวิชาเต็มเวลา แต่จะมีโอกาสร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรกับเด็กปกติ อย่างสมควร

รูปแบบการเรียนร่วมในประเทศไทยมีความยืดหยุ่นตามความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ ซึ่งจรัญ ทองปิยะภูมิ (2531 : 32 อ้างอิงจาก ชุลีกร ตั้งเชื่อนันท์, 2540) ได้สรุปไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบครูสอนเสริม มีครูการศึกษาพิเศษประจำอยู่ที่โรงเรียน
2. รูปแบบครูเดินสอน หรือครูเวียนสอน มีครูการศึกษาพิเศษเดินทางไปให้บริการ นักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ

3. รูปแบบครูสอนเสริมและครูเวียนสอน มีครูการศึกษาพิเศษให้บริการนักเรียนในโรงเรียนหนึ่งแล้วเดินทางไปให้บริการนักเรียนโรงเรียนอื่นบางเวลา

4. รูปแบบการศึกษาพิเศษ มีครูการศึกษาพิเศษสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกันเป็นกลุ่ม ในชั้นเรียนพิเศษโรงเรียนปกติเต็มเวลา

เด็กพิเศษที่ไม่สามารถเรียนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองจะพิจารณาเลือกเรียนในโรงเรียนพิเศษเฉพาะสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องแต่ละประเภท เพื่อฝึกฝนทักษะและใช้เทคนิคพิเศษในการเรียนการสอนรวมทั้งการดำรงชีพที่เหมาะสมต่อไป เช่น การใช้ภาษามือสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งจะเรียนในโรงเรียนโสตศึกษาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด จัดสอนเฉพาะเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โรงเรียนราชานุกูล จัดการเรียนการสอนเฉพาะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งไม่สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้และโรงเรียนไวทโยปถัมภ์จัดเป็น ชั้นเรียนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางอารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งยังไม่พร้อมจะเรียนร่วมกับเด็กปกติ จากรูปแบบดังกล่าวข้างต้น อาจารย์ลักษณะที่ประสงค์ได้ชัดเจน เป็นรูปแบบการเรียนร่วมทั่วไปได้ดังนี้

รูปแบบการเรียนร่วมทั่วไปมี 8 รูปแบบ

1. การเรียนร่วมในชั้นปกติ ปกติชั้นเดียวกับเด็กปกติทุกประการ
2. การเรียนร่วมในชั้นปกติ รับบริการที่จำเป็นจากครูการศึกษาพิเศษ
3. การเรียนร่วมในชั้นปกติ บางวิชาเรียนร่วมกับการเรียนในชั้นพิเศษบางเวลา
4. การเรียนร่วมในชั้นปกติ ทุกวิชาที่มีครูการศึกษาพิเศษช่วยเหลือเป็นรายบุคคล
5. การเรียนในชั้นพิเศษ มีนักเรียนปกติมาเรียนร่วม
6. การเรียนในชั้นพิเศษ มีนักเรียนปกติเรียนร่วมบางวิชา บางวิชาเด็กพิเศษจะเรียนร่วมกับเด็กพิเศษห้องอื่นนักเรียนปกติจะไปเรียนกับเด็กปกติ ด้วยกัน
7. การเรียนในชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติและร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรกับนักเรียนปกติ
8. การเรียนในชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติและร่วมกิจกรรมของโรงเรียนตามโอกาสสมควร

ปี พ.ศ. 2543 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนร่วมไว้ ดังนี้

1. ชั้นเรียนปกติเต็มวัน

นักเรียนเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาโดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้นและนักเรียนไม่ได้รับบริการทางการศึกษาพิเศษโดยตรง แต่ครูทั่วไปและเด็กได้รับบริการทางอ้อม

1.1 บริการทางอ้อมสำหรับครู ได้แก่

1.1.1 การฝึกอบรมครูประจำการในเรื่องต่าง ๆ เช่น เทคนิคการสอนเด็ก ที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

1.1.2 ครูการศึกษาพิเศษช่วยครูพิเศษ อธิบายให้ความรู้แก่นักเรียนทั่วไปเกี่ยวกับความพิการ เพื่อสร้างเจตคติเชิงบวกและให้เกิดการยอมรับเพื่อนพิการ

1.1.3 ครูการศึกษาพิเศษอาจร่วมประชุมกับครูประจำชั้นเรียนต่าง ๆ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อชี้แจงและให้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ

1.2 บริการทางอ้อมสำหรับนักเรียน

ในเด็กพิเศษ อาจได้รับ บริการ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ได้รับการตรวจวัดการเห็นและการแก้ไข โดยอาจต้องใส่แว่นหรือใช้แว่นขยาย หรือการตรวจประเมินทางจิตวิทยาการเป็นล่ามภาษามือ เป็นต้น ในเด็กทั่วไปอาจได้รับการฝึกอบรมจากครูการศึกษาพิเศษเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยตัว (peer tutor) ในชั้นเรียน

2. ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการปรึกษาหารือ

นักเรียนเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่มีผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ทั้งในเรื่องการศึกษาปกติและการศึกษาพิเศษ ร่วมให้การปรึกษาหารือ เช่น นักจิตวิทยา ครูการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นครูเดินสอน หรือครูการศึกษาพิเศษทำหน้าที่เป็นครูสอนเสริมในโรงเรียน บุคคลเหล่านี้จะไม่สอนเด็กโดยตรง แต่ทำหน้าที่เป็นผู้คอยแนะนำช่วยเหลือครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาและจัดหาบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ

3. ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน

นักเรียนเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา โดยอยู่ในความรับผิดชอบครูประจำชั้นได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนโดยตรงจากครูเดินสอนตามตารางที่กำหนดหรือเมื่อมีความจำเป็นครูเดินสอนอาจเป็นนักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด ครูแก้ไขการพูด หรือครูการศึกษาพิเศษที่เดินทางไป ให้บริการตามโรงเรียนต่างๆ แก่เด็กพิการทั้งในและนอกห้องเรียน นอกจากนี้ยังให้บริการช่วยเหลือแก่ ครูปกติโดยตรงด้วย เช่น ช่วยครูปกติในกรณีที่เด็กบางคนต้องการการสอนเสริมหรือปรับพฤติกรรม

4. ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม

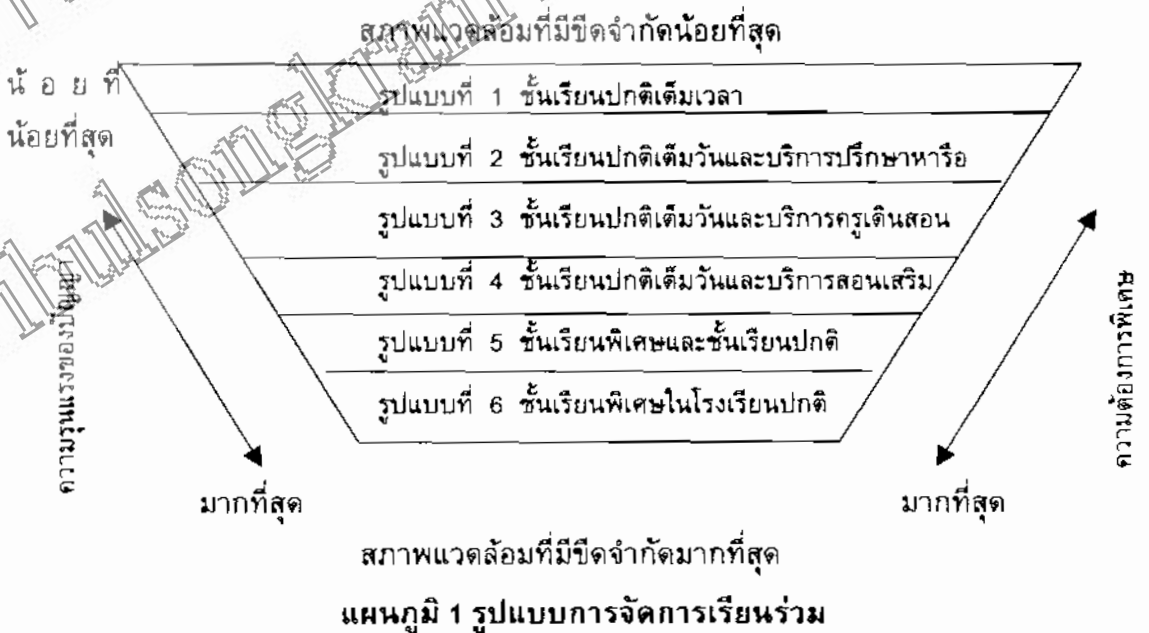
นักเรียนเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาโดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่ได้รับการสอนเพิ่มเติมหรือสอนเสริมจากครูการศึกษาพิเศษที่ประจำที่ห้องสอนเสริมตามตารางการเรียนโดยให้นักเรียนมาเรียนกับครูสอนเสริมบางเวลาและบางวิชา ครูสอนเสริมอาจสอนเนื้อหาเด็ก ที่มีความบกพร่อง หรือทักษะเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น ทักษะการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation & Mobility : O&M) สำหรับเด็กตาบอด หรือภาษามือสำหรับเด็กหูหนวก โดยอาจสอนเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มเล็ก ๆ ได้ ในปัจจุบันครูสอนเสริมจะใช้เวลาสอนเด็กร่วมกับครูในชั้นเรียนมากกว่าที่จะนำเด็กออกมาสอนในห้องสอนเสริม

5. ชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ

นักเรียนเรียนในชั้นเรียนพิเศษและเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติเล็กน้อยตามความเหมาะสม โดยอาจเรียนร่วมในบางวิชาเช่น พลศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรี-นาฏศิลป์ ภาษาอังกฤษพื้นฐานอาชีพ จริยศึกษา ครูการศึกษาพิเศษและครูปกติร่วมกันทำงาน ร่วมกันรับผิดชอบรูปแบบนี้จัดได้ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

6. ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ

นักเรียนเรียนในชั้นเรียนพิเศษเต็มเวลาร่วมกับเพื่อนพิการ ประมาณ 5-10 คน มีครูประจำชั้นเป็นผู้สอนเองทุกวิชา เด็กจะมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับเด็กทั่วไป เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ การรับประทานอาหาร การไปทัศนศึกษา เป็นต้น การจัดการเรียนร่วมทั้ง 6 รูปแบบ จะจัดแบบใดขึ้นอยู่กับพิจารณาความต้องการจำเป็นพิเศษ (special needs) ร่วมกันจากหลาย ๆ ฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครอง ตัวเด็ก ผู้บริหาร ครู นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

พิมพ์อำไพ พุกพิบูลย์ (2535 : 17) ได้จัดแบ่งการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตามประเภทซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ร่วมอย่างสมบูรณ์ คือ การให้เด็กที่มีความบกพร่องแต่ละประเภทแต่ละบุคคลได้เข้าเรียนร่วมชั้นกับเด็กปกติในโรงเรียนปกติ ใช้หลักสูตรปกติทุกประการและอาจได้รับการพิเศษ หรือไม่ได้รับการพิเศษตามสภาพความต้องการจำเป็น ของเด็กแต่ละบุคคล

2. การเรียนรู้ร่วมบางเวลา คือ การให้เด็กที่มีความบกพร่องแต่ละประเภทแต่ละคนได้เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติในบางวิชาและรับบริการพิเศษที่จำเป็นโดยเฉพาะจากครูการศึกษาพิเศษหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาและครูที่ปรึกษา

3. การเรียนรู้ร่วมทางสังคมคือการให้เด็กพิเศษได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับเด็กปกติซึ่งเป็นกิจกรรมทางสังคม เช่น นันทนาการ พืชการของโรงเรียนงานสังสรรค์ และการประชุมประจำภาคเรียน การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ รวมทั้งทัศนศึกษาแต่จะเรียนในชั้นพิเศษเฉพาะ

การเรียนรู้ระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติอาจทำได้หลายรูปแบบซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักนเทศและมาตรฐานการศึกษา, 2540 : 17) จัดไว้ดังนี้

1. เรียนร่วมในชั้นปกติเป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนกับเด็กปกติและเรียนเหมือนกับเด็กปกติทุกประการ เด็กที่จะเข้าเรียนในลักษณะนี้ได้ควรเป็นเด็กที่มีความบกพร่องน้อย และมีความพร้อมในการเรียนตลอดจนวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม

2. เรียนร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้คำแนะนำปรึกษาการเรียนร่วมวิธีนี้คล้ายคลึงกับวิธีการแรกก้าวคือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติเต็มเวลาแต่มีครูการศึกษาพิเศษคอยช่วยเหลือครูประจำชั้นและครูประจำวิชา ครูการศึกษาพิเศษนี้อาจเรียกว่า ครูที่ปรึกษา ครูประเภทนี้ไม่ทำการสอนโดยตรง แต่ให้คำแนะนำแก่ครูที่สอนเด็ก เช่น แนะนำชี้แจง ให้ครูที่สอนชั้นเรียนร่วม เข้าใจความต้องการและความสามารถของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีสอนตลอดจน การปฏิบัติต่อเด็ก จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็กและช่วยประเมินผลพัฒนาการเรียนรู้อันการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นต้น

3. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเวียนสอน เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติและรับบริการด้านการสอนเพิ่มเติมจากครูการศึกษาพิเศษซึ่งจะเดินทางไปตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก เนื่องจากมีจำนวนเด็กในแต่ละโรงเรียนไม่มากนัก (อาจประมาณ 2 – 3 คนต่อโรง) ครูจึงเดินทางจากโรงเรียนหนึ่งไปยังอีกโรงเรียนหนึ่ง เมื่อครบสัปดาห์ ก็วนกลับมาสอนเด็กกลุ่มเดิมในโรงเรียนเดิมอีก จึงเรียกครูประเภทนี้ว่า ครูเดินสอนหรือครูเวียนสอน

4. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเสริมวิชาการเป็นการจัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนกับครูเสริมวิชาการวันละ 1-2 ชั่วโมงหรือมากกว่านี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการพิเศษของเด็ก เด็กทุกคนที่เข้ามาเรียนในห้องนี้จะต้องมีตารางเรียนที่กำหนดไว้แน่นอน ครูเสริมวิชาการอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนเด็กและประเภทของเด็กที่มี ความต้องการพิเศษการสอนเด็กอาจจะทำเป็นรายบุคคลหรือสอนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ก็ได้และสอนในเนื้อหา ที่เด็กไม่ได้รับการสอนใน ชั้นปกติหรือเนื้อหาที่เด็กมีปัญหา นอกจากสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษแล้ว ครูเสริมวิชาการยังมี หน้าที่ในการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูปกติในการปฏิบัติต่อเด็กประเภทนี้ด้วย

5. ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติและเรียนร่วมบางเวลา เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ในชั้นเดียวกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีครูประจำชั้นสอนแทบทุกวิชา ยกเว้นบางวิชาที่เด็กต้องไปเรียนร่วมกับเด็กปกติ เช่น พลศึกษา ศิลปะ หรือกิจกรรมนอกหลักสูตรอื่น ๆ

6. ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกันไว้เป็นกลุ่มและเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เด็กเหล่านี้เรียนในชั้นพิเศษตลอดเวลา ครูประจำชั้นสอนทุกวิชา การเรียนร่วมในลักษณะนี้เหมาะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องค่อนข้างมาก

ปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดการเรียนร่วม เป็น 3 รูปแบบคือ

1. จัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นปกติเต็มเวลา
2. จัดเป็นชั้นเรียนพิเศษเฉพาะ และเข้ารับการเรียนร่วมกับเด็กปกติบางวิชา
3. จัดเป็นชั้นเรียนเฉพาะแต่ให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียน

จากการจัดการเรียนร่วมที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนร่วมในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพความบกพร่องและความพร้อมของเด็ก เด็กที่มีความบกพร่องน้อย และมีความพร้อมสูงอาจจัดให้เรียนร่วมเต็มเวลา สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องมากขึ้น มีความพร้อมน้อย อาจจัดให้เรียนในชั้นเรียนพิเศษลดหลั่นกันลงไปตามความเหมาะสม

1.6 ประโยชน์ในการจัดการเรียนร่วม

การจัดการเรียนร่วมมีประโยชน์ต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี เกิดการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบ ๆ ตัว สามารถปรับตัวและเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไป ดังแนวคิดของ

ฮอทช์คิส (Hotchkis, 2527 อ้างในพิมพ์อำไพ พุกพิบูลย์ 2535 : 11)

กล่าวไว้ ดังนี้

1. ทางด้านการเรียน เด็กพิเศษได้มีโอกาสเรียนตามลำดับชั้นในโรงเรียนปกติโดย ไม่มีข้อยกเว้น จะต้องปรับตัวให้ปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ และได้รับทักษะต่าง ๆ มากกว่าเรียนกับเด็กพิเศษ ด้วยกัน เพราะต้องทำตามวัตถุประสงค์ที่ครูตั้งไว้เท่าเทียมกับเด็กปกติ

2. ทางด้านสังคม - เด็กพิเศษได้มีโอกาสปรับตัวให้เข้ากับสังคมปกติดีขึ้น มีเพื่อนเพิ่มมากขึ้นกว่าการเรียนกับเด็กพิเศษด้วยกัน มีสังคมที่กว้างขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองของเด็กมีความเข้าใจและ ยอมรับเด็กพิเศษ ยอมให้เด็กพิเศษเล่นและคบหาสมาคมกับลูกของตน

3. ทางด้านเจตคติ เด็กปกติมีความคุ้นเคย และเข้าใจเด็กพิเศษมากขึ้น ทำให้ขจัดความกลัวและความหวาดหวั่น แยกห่างให้หมดไป ไม่เห็นว่าเด็กพิเศษเป็นมนุษย์ประเภทที่มีท่าทางขบขัน ต่อไป เด็กปกติได้เรียนรู้ถึงความต้องการความช่วยเหลือของเด็กพิเศษ ทำให้เกิดการยอมรับและแสดงความเอื้อเฟื้อต่อเด็กพิเศษ ส่วนเด็กพิเศษจะมีความสงบใจและไม่เก็บกด ลดอารมณ์ร้ายลงไม่จึงก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อกัน

4. ทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อเด็กพิเศษสามารถเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้ รัฐย่อมไม่มีความจำเป็นในการสร้างโรงเรียนพิเศษเฉพาะที่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายและงบประมาณได้มาก อาจเพิ่มเติมเพียงบุคลากรพิเศษตามความจำเป็นเท่านั้น ได้แก่ ครูสอนเสริม ครูเวียนสอนหรือครูการศึกษาพิเศษ พร้อมด้วยอุปกรณ์พิเศษเฉพาะเพียงบางส่วน ผู้บริหารและโครงสร้างของระบบการศึกษายังคงเดิม

ประโยชน์ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าการเรียนร่วม เป็นการจัดการศึกษาที่ให้ประโยชน์แก่เด็กพิเศษเด็กปกติบุคลากรและผู้บริหารซึ่งสนองตอบนโยบายของรัฐประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยการสร้างเจตคติที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกในสังคม ให้เห็นคุณค่าและร่วมกันพัฒนาเด็กพิเศษ ให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. การจัดการเรียนร่วมในประเทศไทย

2.1. ความเป็นมาในการจัดการเรียนร่วมในประเทศไทย

การดำเนินงานจัดการศึกษาพิเศษโดยมีการจัดตั้งโรงเรียนเฉพาะความพิการอย่างเป็นทางการเริ่มต้นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส โดยในช่วงกลางศตวรรษที่ 16 มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอนคนหูหนวกและต่อมาในปี ค.ศ. 1785 มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอนคนตาบอดขึ้น เป็นครั้งแรกหลังจากนั้นจึงได้มีการขยายการดำเนินงานการจัดการศึกษาพิเศษขึ้นในประเทศอื่น ๆ และได้รับการขยายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการมากขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 1960 กระแสการปฏิรูป การศึกษาให้ความสำคัญกับนโยบายความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เป็นตัวกระตุ้นให้เกิด การปฏิรูปการศึกษาพิเศษจากการจัดการศึกษาพิเศษเฉพาะทางเป็นการศึกษาพิเศษแบบมีการเรียนร่วม (mainstreaming) ในโรงเรียนปกติ (Asbman and Elkins, 1990; Haskell and Barrett, 1993 ; Wany, Reynolds and Welberg, 1990 อ้างถึงในงลักษณ์ วิรัชชัย, 2544)

การศึกษาพิเศษในประเทศไทย มีนักการศึกษาได้รวบรวมไว้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังนี้

ชวลีกร ตั้งเขื่อนขันธ์ (2540) กล่าวถึงความเป็นมาในการจัดการเรียนร่วมในประเทศไทยว่าปี พ.ศ. 2478 พระราชบัญญัติประถมศึกษาภาคบังคับ ได้บังคับยกเว้นสำหรับเด็กพิเศษ ไม่ต้องเข้าเรียนตามบังคับ

ปี พ.ศ. 2494 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนการสอนให้แก่เด็กพิการประเภทต่าง ๆ ได้แก่ เรียนช้า ตาบอด หูหนวก รังกายพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง โดยทดลองเปิดโครงการ และโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการ โดยกรมสามัญศึกษาจัดตั้งหน่วยทดลองสอนเยาวชนหูหนวก 1 ห้องเรียนใน โรงเรียนเทศบาล 17 วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร

ปี พ.ศ. 2499 นักเรียนพิการตาบอดได้เข้าเรียนร่วมกับนักศึกษาปกติ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล กรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก โดยความช่วยเหลือของมูลนิธิคนตาบอดแห่งประเทศไทย

ปี พ.ศ. 2500 กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้ทดลองนำเด็กเรียนช้าเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนปกติระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก 7 แห่ง คือ โรงเรียนพญาไท โรงเรียนวัดชนะสงคราม โรงเรียนวัดพญายัง โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนวัดนิมมานนรัง โรงเรียนสามเสนนอกและโรงเรียนวัดชนะสงคราม

ปี พ.ศ. 2505-2509 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิทยากร จากมูลนิธิอเมริกันเพื่อคนตาบอดโพ้นทะเล (American Foundation Overseas for the Blind) จัดโครงการสอนคนตาบอดให้เรียนร่วมกับเด็กปกติ

ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร และได้ขยายโครงการออกสู่ภูมิภาค เป็นระยะเวลาสั้น ๆ จนกระทั่งหมดงบประมาณขยายผล การดำเนินงานจึงคงอยู่เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น

ปี พ.ศ. 2507 กรมสามัญศึกษาขยายการเปิดชั้นเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ประเภทหูตึงขึ้นในโรงเรียนพญาไทซึ่งเป็นชั้นเรียนพิเศษคู่ขนานกับชั้นประถมศึกษา มีครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้สอนและฝึกแก้ไขการพูดให้นักเรียน ชั้นเรียนร่วมในลักษณะนี้ยังคงดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีโครงการจัดการเรียนร่วมในลักษณะอื่น ๆ เกิดขึ้นด้วยในเวลาต่อ ๆ มา

ปี พ.ศ. 2512 – 2516 กรมการฝึกหัดครู อนุมัติการจัดตั้งศูนย์ทดลองสอนเด็กหูพิการชั้นเด็กเล็กขึ้นในวิทยาลัยครูสวนดุสิตพร้อมทั้งเปิดสอนวิชาการศึกษาพิเศษในระดับปริญญาเป็นแห่งแรก ในปี พ.ศ. 2513 ได้จัดให้เด็กอนุบาลปกติได้เรียนร่วมกับเด็กอนุบาลหูตึง ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการจัดการ เรียนร่วมแบบหนึ่ง ที่เรียกว่า reversed integration จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2516 จึงได้ส่งเด็กหูตึงเข้าเรียนร่วมในระดับชั้นประถมศึกษา ณ โรงเรียนพญาไท

ปี พ.ศ. 2513 กรมการฝึกหัดครูจัดให้มีการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กพิเศษ แก่ครอบครัวโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้คำแนะนำพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการศึกษาเด็กพิการที่มีอายุระหว่าง 0 – 7 ปี เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการไปตามขั้นตอนเช่นเดียวกับเด็กปกติ โดยเริ่มจากการให้บริการเด็ก ที่มีความบกพร่องทางการเห็น และเมื่อเด็กมีความพร้อมที่จะเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติจะส่งต่อให้เด็กเข้าเรียนร่วมทั้งในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษาต่อไป

ปี พ.ศ. 2519 หน่วยการศึกษาพิเศษได้ขยายเป็น โรงเรียนสาธิตการศึกษาพิเศษและได้ทดลองสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และเด็กที่มีความบกพร่องทางอารมณ์และสังคมเพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งมีประเภทเดียวโดยประสานงานกับโรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ เด็กที่สำเร็จแล้วและพร้อมที่จะไปเรียนร่วมในโรงเรียนปกติระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีโรงเรียนร่วมโครงการ คือ โรงเรียนพญาไท โรงเรียนสามเสน โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนสวนจิตรวิทยลัยครูสวนสุนันทา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเกษตร

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการได้ขยายโครงการสอนเด็กเรียนช้าและเด็กหูตึงเรียนร่วมในระดับประถมศึกษาออกไปอีกหลายโรงเรียน เช่น โรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง โรงเรียนวัดหนึ่ง โรงเรียนประถมบางแค โรงเรียนประถมนนทบุรี โรงเรียนวัดเวตวันธรรมมาวาส โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษาแห่งชาติและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สังกัดกรมสามัญศึกษา

ปี พ.ศ. 2523-2530 กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาได้ขยายการจัดการศึกษาโดยเปิดชั้นเรียนพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้เข้าเรียนร่วมในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ 4 แห่งในภูมิภาค คือ ที่จังหวัดจันทบุรี กาญจนบุรี เลย และสุราษฎร์ธานี

ปี พ.ศ. 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานจัดการเรียนร่วมภายใต้ชื่อโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการประถมศึกษาสำหรับเด็กพิการร่วมกับเด็กปกติ โดยมอบให้สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครดำเนินงานทดลองจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิการ 2 ประเภทคือเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่โรงเรียนพญาไท โรงเรียนราชวินิตและโรงเรียนวัดเวดวันธรรมมาวาสรวมทั้งศึกษาวิจัย สร้างเครื่องมือและสื่อต่าง ๆ ในปีพ.ศ. 2533 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ขยายงานการจัดการเรียนร่วมไปยังสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดต่าง ๆ และในปี 2538 ขยายผลการเรียนร่วมได้ครบ 76 จังหวัด

ปี พ.ศ. 2520 มีการกำหนดนโยบายการศึกษาพิเศษไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดในโรงเรียนรวมตามความเหมาะสม จึงเริ่มมีการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนปกติขึ้นและทำการสอนจนเป็นที่ยอมรับว่า การเรียนร่วมของเด็กพิเศษในโรงเรียนปกติตามความเหมาะสมให้เสมอภาคแก่เด็กพิเศษ

ปี พ.ศ. 2525 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้กำหนดแนวนโยบายในการจัดการศึกษาแก่ประชากรที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา โดยเร่งขยายและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ สำหรับเด็กบางประเภทที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือทางสติปัญญา เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสรับบริการทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป

ปี พ.ศ. 2530 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) ได้กำหนดนโยบายในการขยายการจัดการศึกษาแก่ประชากรที่มีความบกพร่อง เพื่อพัฒนารูปแบบและวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ เพื่อความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและเสมอภาคทางคุณภาพทางการศึกษา ตามแนวนโยบาย ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนและการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย

ปี พ.ศ. 2535 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมของเด็กพิเศษอย่างชัดเจน เร่งดำเนินการ วางแผนต่าง ๆ หลาย โครงการ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่เริ่มมีบทบาทในการจัดการศึกษาให้เด็กพิเศษในรูปแบบการเรียนร่วมระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดจังหวัดทุกภาค

โรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมในประเทศไทย มีหลายแห่งที่จัดให้เรียนร่วมในโรงเรียนปกติบางแห่งจะจัดเด็กเป็นชั้นเรียนพิเศษ แล้วออกไปเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนปกติ เมื่อเด็กคนใดมีความพร้อมที่จะไปเรียนร่วมได้ นอกจากนี้ มีโครงการสอนเด็กพิเศษซึ่งกองการศึกษาเพื่อคนพิการ จัดเตรียมความพร้อมให้กับเด็กพิเศษได้มีโอกาสทางการศึกษาและฟื้นฟูสมรรถภาพร่วมกับการบำบัดรักษา เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย รวมทั้ง เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เพื่อให้มีความสามารถที่จะเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ตามความเหมาะสมในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ยังได้จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กที่ขาดโอกาสจะเข้าเรียนในโรงเรียนปกติ เช่น เด็กชาวป่า ชาวเขา ชาวเรือ ชาวเกาะ หรือเด็กที่อยู่ในท้องถิ่นก้นดง มีปัญหาทางสภาพภูมิศาสตร์ เด็กยากจนและเด็กกำพร้าพิการหรือมารดาหรือเด็กที่ขาดอุปการะ เด็กที่มีปัญหาทางสังคม หรือบุตรหลานของผู้มีส่วนร่วมในการสร้างควมมั่นคงของชาติ รวมทั้งบุตรหลานที่ถูกภัยคุกคาม

นางลักษณ์ วิรัชชัย (2544) ได้สรุปความเป็นมาของการจัดการศึกษาพิเศษซึ่งเริ่มจากรูปแบบเฉพาะความพิการและมีพัฒนาการมาเป็นเรียนร่วมในแต่ละประเภทไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กตาบอดในประเทศไทย เอกชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยสตรีตาบอดชาวอเมริกันชื่อ เจเนวีฟ คอลฟิลด์ (Genevieve Caulfield) ได้ริเริ่มประดิษฐ์อักษรเบรลล์ (Braille) หรืออักษรนูนเป็นภาษาไทย สำหรับเด็กตาบอดในปี พ.ศ. 2481 และได้รับนักเรียนตาบอด เข้ามาเรียนและฝึกกรรขันธ์ใช้อักษรเบรลล์ ในกรุงเทพมหานครซึ่งนับเป็นการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิการแห่งแรกในประเทศไทย จากนั้นมีการจัดตั้งมูลนิธิ และโรงเรียนการศึกษาพิเศษสำหรับคนตาบอดเพิ่มขึ้นและขยายตัวอย่างรวดเร็ว สรุปเหตุการณ์สำคัญได้ดังนี้

พ.ศ. 2481 การจัดการศึกษาสำหรับคนตาบอด ครั้งแรก โดยเจเนวีฟ

คอลฟิลด์

พ.ศ. 2482 จัดตั้งมูลนิธิช่วยและให้การศึกษาแก่คนตาบอดในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาให้แก่คนตาบอดโดยไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติและศาสนา

พ.ศ. 2486 รัฐบาลจัดสรรเงินงบประมาณอุดหนุนการศึกษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเป็นครั้งแรก

พ.ศ. 2494 ทางโรงเรียนสอนคนตาบอดแห่งแรกบริเวณแยกตึกชัย ถนนราชวิถี

พ.ศ. 2502 ตั้งโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือโดยมูลนิธิคนตาบอดภาคเหนือ

พ.ศ. 2505 มูลนิธิอเมริกันเพื่อคนตาบอด (The American Foundation for the Blinds) ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ วางโครงการนำเด็กบกพร่องทางการมองเห็นเข้าเรียน ในโรงเรียนปกติ ไกลบ้านเป็นครั้งแรกโดยมีครูศึกษาพิเศษเดินสอนไปช่วยสอนในโรงเรียนที่มีเด็กบกพร่องทางการมองเห็น ในการเรียนร่วม

พ.ศ. 2506 ตั้งศูนย์ฝึกอาชีพคนตาบอดอำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี

พ.ศ. 2509 กองการศึกษา กรมสามัญศึกษา เริ่มโครงการทดลองให้เด็กมีความบกพร่องทางการมองเห็นเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนของรัฐ ในส่วนกลาง

พ.ศ. 2525 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดการศึกษาโดยให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเรียนร่วมกับเด็กปกติ

พ.ศ. 2533 กองวิชาการร่วมกับกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษามูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดแห่งประเทศไทยและองค์การ Helen Keller International จัดโครงการนำร่องตามรูปแบบการพัฒนาการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษร่วมกับเด็กปกติโดยจัดให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นได้เข้าร่วมในโครงการ

2. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้เริ่มเป็นครั้งแรกเมื่อกองการศึกษาพิเศษกรมสามัญศึกษาเริ่มโครงการสอนเด็กหูหนวกในห้องเรียนหนึ่งของโรงเรียนเทศบาล 17 (วัดโสมนัสวรวิหาร) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2495 อันเป็นวันฉลองครบรอบปีแห่งประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติในการดำเนินการครั้งนั้น ม.ร.ว. เสริมศรี เกษมศรี ครูใหญ่เป็นริเริ่มและดำเนินการสอนด้วยตนเอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเริ่มเป็นรูปธรรมเมื่อได้มีการจัดสร้างโรงเรียนสอนคนหูหนวกเป็นครั้งแรก ขึ้นในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีการพัฒนาการมาเป็นลำดับดังนี้

พ.ศ. 2495 เริ่มโครงการทดลองสอนเด็กหูหนวกครั้งแรกที่โรงเรียนเทศบาล 17

พ.ศ. 2500 ตั้งโรงเรียนสอนคนหูหนวกแห่งแรก เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนเศรษฐเสถียร ในปี พ.ศ. 2518

พ.ศ. 2504 ตั้งโรงเรียนสอนคนหูหนวกทุ่งมหาเมฆ วัดและโรงเรียนสอนคนหูหนวกที่ จังหวัดตาก ขอนแก่น สงขลา เชียงใหม่และชลบุรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนสอน คนหูหนวกทุ่งมหาเมฆ เป็นโรงเรียนโสตศึกษาทุ่งมหาเมฆ ส่วนโรงเรียนที่จังหวัดอื่นๆ เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนโสตศึกษา และต่อท้ายด้วยจังหวัด ปัจจุบันโรงเรียนเหล่านี้สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการ กรมสามัญศึกษาเปิดสอนในระดับ อนุบาล ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6

พ.ศ. 2512 เริ่มจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กหูตึง ที่โรงเรียนอนุบาลล่ออุทิศวิทยาลัยครู สอนดุสิต(ปัจจุบันเป็นสถาบันราชภัฏสวนดุสิต)

พ.ศ. 2517 เริ่มจัดการศึกษาสำหรับเด็กหูตึงแบบเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนพญาไท

พ.ศ. 2524 เริ่มจัดการศึกษาสำหรับเด็กหูตึงแบบเรียนร่วมระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนพิบูลย์ประชาสรรค์

พ.ศ. 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เริ่มจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ให้เรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และดำเนินการครบทุกจังหวัด พ.ศ. 2538

3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

ช่วงปี พ.ศ. 2494 – 2495 ประเทศไทยมีเด็กที่เจ็บป่วยด้วยโรคไขสันหลัง

อักเสบ หรือโรคโปลิโอ เป็นจำนวนมาก สถานสงเคราะห์และเด็กสาธิต โดยความร่วมมือ จากองค์กรช่วยเหลือเด็กแห่งสหประชาชาติ จัดอาสาสมัครดูแลเด็กพิการและส่งเข้ารับการบำบัดศึกษาที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า นับเป็นการเริ่มโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความพิการทางร่างกาย ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว สรุปตามลำดับเหตุการณ์ดังนี้

พ.ศ. 2494 สถานสงเคราะห์แม่และเด็กสาธิตจัดอาสาสมัครดูแลเด็กพิการจากโรคโปลิโอ ที่เข้ารับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

พ.ศ. 2498 จัดตั้งมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการและมูลนิธิฯ ได้รับช่วงการดำเนินงานต่อจากสถานสงเคราะห์แม่และเด็กสาธิต

พ.ศ. 2501 กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ เริ่มโครงการสอนเด็กที่ป่วยเป็นโรคโปลิโอในโรงพยาบาลศิริราช และต่อมาได้ขยายโครงการไปตามโรงพยาบาล 10 แห่ง

พ.ศ. 2503 ตั้งศูนย์บริการเด็กพิการและโรงเรียนสอนเด็กพิการ ที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ศูนย์บริการเด็กพิการตั้งขึ้นเป็นที่พักของเด็กพิการที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ที่เข้ามารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ส่งโรงเรียนสอนเด็กพิการที่เป็นโรงเรียนประเภทเอกชนการกุศลสำหรับเด็กพิการทางร่างกายแห่งแรกในประเทศไทย จัดสอนโดยครูจากกรมสามัญศึกษา

พ.ศ. 2508 เปลี่ยนชื่อโรงเรียนสอนเด็กพิการอำเภอปากเกร็ด เป็นโรงเรียนศรีสังวาลย์ ตามพระนามขององค์อุปถัมภ์มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการปัจจุบัน เป็นโรงเรียนสังกัดกองการศึกษา เพื่อคนพิการ กรมสามัญศึกษาเปิดสอนระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีทั้งประเภทประจำและไปกลับ

4. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือเด็กปัญญาอ่อนเริ่มมี การจัดการเรียนการสอนเป็นชั้นเรียนพิเศษ โดยกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาได้จัดทำเป็นโครงการทดลองในโรงเรียน 5 แห่ง เมื่อปี พ.ศ. 2497 และต่อมาได้มีการจัดชั้นเรียนในโรงพยาบาลปัญญาอ่อนซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลราชานุกูลและมีการแบ่งส่วนงานการสอนเด็กปัญญาอ่อนเป็น โรงเรียนราชานุกูลเปิดการสอนเมื่อ พ.ศ.2507 ซึ่งในการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อน ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย

ไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนมีพัฒนาการมาดังนี้

พ.ศ. 2497 กอองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาทดลองจัดชั้นเรียนพิเศษ เฉพาะเด็กปัญญาอ่อนในโรงเรียนวัดชนะสงคราม โรงเรียนพญาไท โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนพิบูลย์ประชาสรรค์และโรงเรียนวัดเวตวันธรรมมาวาสและขยายเป็น 7 โรงเรียน เมื่อ พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2507 เปิดโรงเรียนราชานุกูลในโรงพยาบาลราชานุกูล

พ.ศ. 2515 มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทยในพระราชินูปถัมภ์จัดตั้ง ศูนย์วิจัยเด็กปัญญาอ่อน

พ.ศ. 2520 ตั้งโรงเรียนปัญญาภูมิกร ดำเนินการโดยมูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์เมื่อสำเร็จการศึกษาจะส่งไปฝึกอาชีพที่โรงเรียนราชานุกูล

พ.ศ. 2524 ขยายการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนที่จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2527 ขยายการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนที่จังหวัดอุดรธานี

พ.ศ. 2530 ขยายการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนที่จังหวัดสงขลา

พ.ศ. 2532 มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพสำหรับคนปัญญาอ่อน ที่จังหวัดนนทบุรี

พ.ศ. 2540 มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กปัญญาอ่อน เตรียมเด็กก่อนวัยเรียนที่เป็นเด็กปัญญาอ่อนในเขตคลองเตย

ศรีบุญ นิยมธรรม (2541) กล่าวถึงการศึกษาพิเศษในประเทศไทยว่า ในอดีตคนพิการในประเทศไทย ก็อยู่ในสภาพเดียวกับคนพิการในประเทศอื่นที่ถูกจำกัดสิทธิทางการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการได้รับการยอมรับจากโรงเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ปี พ.ศ. 2478 นักการศึกษาพิเศษได้พยายามจัดการศึกษาพิเศษให้แก่เด็กพิการซึ่งในระยะแรกจัดได้เพียง 4 ประเภท เด็กตาบอด เด็กหูหนวก เด็กร่างกายพิการ เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังและเด็กปัญญาอ่อนตามลำดับ ต่อมาได้มีโครงการพัฒนาศึกษาอาเซียน ซึ่งเป็นโครงการที่ตั้งขึ้นตามข้อตกลงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อร่วมมือกันทางด้านการศึกษาโดยได้รับความช่วยเหลือจากวิกรมวอลอสเตเรีย(2523-2529) ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกประเทศอาเซียน ได้เล็งเห็นว่า บรรดาประเทศสมาชิกต่างๆ มิได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวางเท่าที่ควรประกอบกับการได้พิจารณาเห็นพร้อมกันว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกิจกรรมหลักการพัฒนาประเทศด้านหนึ่ง บุคคลทุกหมู่เหล่าจึงควรได้รับประโยชน์จากการศึกษาเท่าเทียมกัน ทั้งนี้โดยอาศัยหลักสิทธิมนุษยชน และพัฒนากำลังคนเป็นหลัก โครงการการศึกษาพิเศษ จึงได้รับพิจารณาเป็นโครงการขั้นต้นโครงการหนึ่งของอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกประเทศอาเซียน มีความพร้อม ความสามารถในการศึกษาพิเศษมากยิ่งขึ้น ผลที่ได้รับพบว่ามีความตื่นตัว

กว้างขวาง ในการดำเนินงาน การศึกษาพิเศษของหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงาน มากขึ้นมีการพัฒนาบุคลากรอย่างกว้างขวางขึ้นรวมทั้งมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละประเภทมากขึ้นมีการทำวิจัยมากขึ้น แต่ก็ยังอยู่ในวงจำกัด

จากความเป็นมาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วมมี 4 ประเภท ที่มีการเริ่มต้นในรูปแบบการเรียนร่วมในปี พ.ศ. 2505 ได้แก่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ปัญญาอ่อนและในปัจจุบันมีการขยายรูปแบบไปอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ "ผู้พิการทุกคนอยากเรียนต้องได้เรียน" ในปีการศึกษา 2542

ศิริยุภา พูลสุวรรณ (2545) กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในประเทศไทยว่า การศึกษาพิเศษในประเทศไทยได้รับอิทธิพลและแนวคิดในการจัดการศึกษา ให้คนพิการในลักษณะของการจัดการศึกษาพิเศษจากต่างประเทศเช่นกัน ในระยะแรกเริ่มจาก การจัดการศึกษาพิเศษแบบเฉพาะความพิการ โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนคนตาบอดเป็นครั้งแรก เมื่อปีพ.ศ 2481 หลังจากนั้นได้มีการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในแต่ละประเภทเพิ่มขึ้นอีก และต่อมาจนปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบ การจัดการศึกษาพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วม ในโรงเรียนปกติเช่นเดียวกับพัฒนาการการจัดการศึกษาพิเศษในต่างประเทศ

โรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมในประเทศไทย มีหลายแห่งที่จัดให้เรียนร่วมในโรงเรียนปกติ โดยเฉพาะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและมีโครงการสอนเด็กพิเศษในโรงเรียนเฉพาะทาง ซึ่งมุ่งการศึกษาเพื่อคนพิการจัดเตรียมความพร้อมให้เด็กพิเศษได้มีโอกาสทางการศึกษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ร่วมกับการบำบัดรักษา เช่น เด็กที่มีความบกพร่อง ทางการมองเห็น ทางการได้ยิน ทางด้านสติปัญญาและทางร่างกาย รวมทั้งเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ในโรงพยาบาล เพื่อให้มีความสามารถที่จะเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ตามความเหมาะสม เมื่อเด็กคนใด มีความพร้อมที่จะไป เรียนร่วมได้ (ชวลีกร ตั้งเชื้อนพันธ์. 2540 : 12)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนในประถมศึกษาโดยดำเนินการร่วมกับ กองการศึกษาเพื่อคนพิการ กรมสามัญศึกษา จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2529 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดให้มีการดำเนินงาน โครงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษารุงเทพมหานคร ดำเนินการทดลองจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการสองประเภทคือเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาขึ้นที่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

กรุงเทพมหานคร คือโรงเรียนพญาไทโรงเรียนราชวินิตและโรงเรียนวัดเวตวันธรรมมาวาส (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2535 : 235)

2.2 มาตรฐานการศึกษาพิเศษเรียนร่วม

มาตรฐานการศึกษาพิเศษเรียนร่วม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติ 2543, หน้า 28-47) ประกอบด้วย 4 ด้านดังนี้

มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มี 2 มาตรฐาน 2 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มี 3 มาตรฐาน 6 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานด้านบริหารจัดการ มี 7 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานด้านปัจจัย มี 1 มาตรฐาน 3 ตัวบ่งชี้

รวมทั้งสิ้น 13 มาตรฐาน และ 22 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดดังนี้

ด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการตามศักยภาพ

ตัวบ่งชี้ นักเรียนมีพัฒนาการตามศักยภาพ

มาตรฐานที่ 2 บุคคลากรในโรงเรียนและชุมชนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาการของนักเรียน

ตัวบ่งชี้ บุคคลากรในโรงเรียนและชุมชนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาการของนักเรียน

ด้านกระบวนการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 1 วางแผนพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล

ตัวบ่งชี้ วางแผนพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคลโดยจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล(Individualized Education Plan : IEP)

มาตรฐานที่ 2 จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนเพื่อการเรียนร่วม

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมและหรือฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนเพื่อการเรียนร่วม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดบรรยากาศส่งเสริมการเรียนร่วม

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนร่วม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 จัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถตามศักยภาพเป็นรายบุคคล

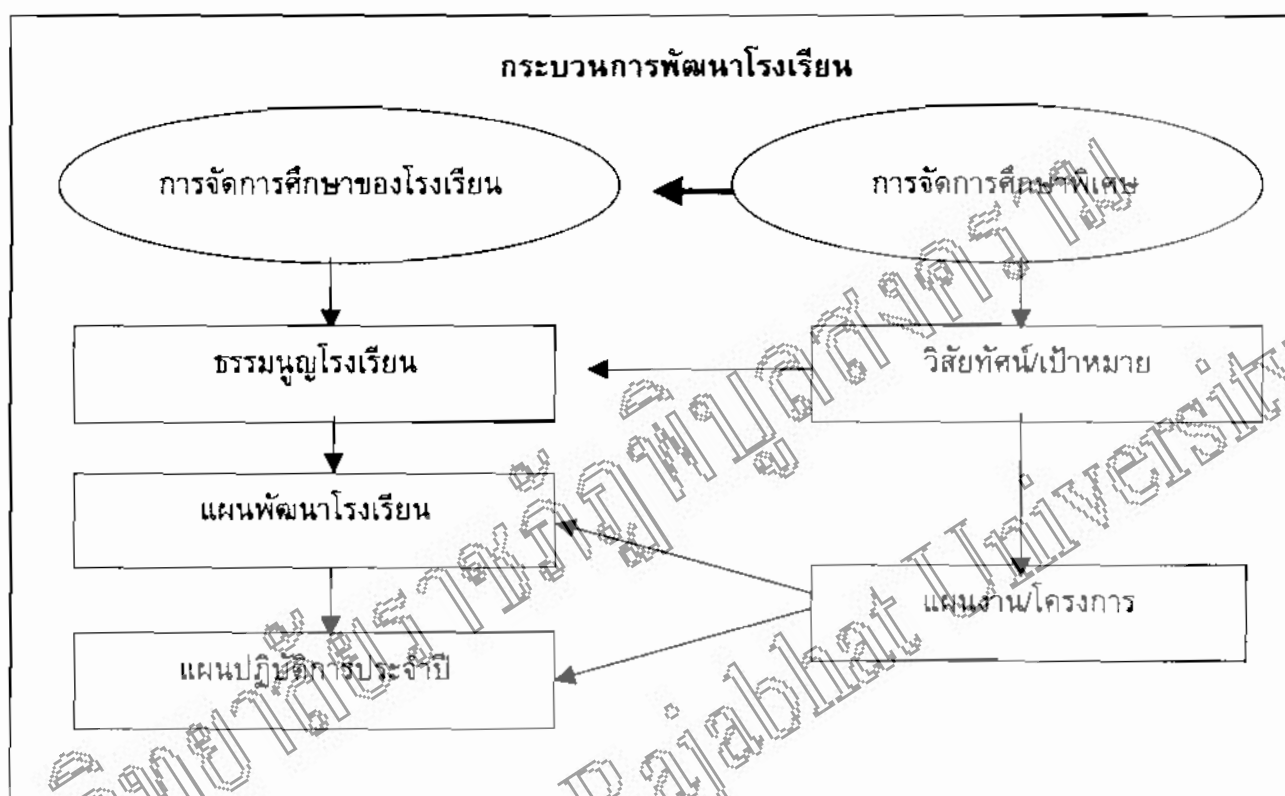
มาตรฐานที่ 3 วัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล

ตัวบ่งชี้ วัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้านการบริหารจัดการ

- มาตรฐานที่ 1 สํารวจและจัดทําระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาพิเศษ
ตัวบ่งชี้ สํารวจและจัดทําระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาพิเศษ
- มาตรฐานที่ 2 ดําเนินการรับเด็ก คัดแยก ส่งต่อและจัดเข้าเรียน
ตัวบ่งชี้ ดําเนินการรับเด็ก คัดแยก ส่งต่อและจัดเข้าเรียน
- มาตรฐานที่ 3 ส่งเสริมบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการศึกษาพิเศษ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษ
ตัวบ่งชี้ที่ 2 สนับสนุนให้ครูการศึกษาพิเศษใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนา
การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน
ตัวบ่งชี้ที่ 3 ส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรด้านการศึกษาพิเศษ
- มาตรฐานที่ 4 ส่งเสริมการใช้งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ
และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาพิเศษ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ส่งเสริมการใช้งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความ
ช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาพิเศษ
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ใช้งบประมาณสําหรับการจัดการศึกษาพิเศษอย่างมี
ประสิทธิภาพ
- มาตรฐานที่ 5 จัดกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีความ
ต้องการพิเศษในการเรียนร่วม
ตัวบ่งชี้ จัดกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีความ
ต้องการพิเศษในการเรียนร่วม
- มาตรฐานที่ 6 สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนร่วม
ตัวบ่งชี้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนร่วม
- มาตรฐานที่ 7 นิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนร่วมอย่างต่อเนื่อง
ตัวบ่งชี้ที่ 1 นิเทศ ติดตามการปฏิบัติงานการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียน
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ประเมินผลการจัดการเรียนร่วม
- ตัวบ่งชี้ที่ 3
- มาตรฐานที่ 1 บุคลากรมีคุณสมบัติเหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนร่วม
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ครูการศึกษาพิเศษมีความรู้ ความเข้าใจเจตคติที่ดีและปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างถูกต้อง
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนร่วม
ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้ปกครองและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนร่วม

จากมาตรฐานด้านต่าง ๆ ที่คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดทำขึ้น เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมให้เข้าสู่มาตรฐานการศึกษาพิเศษ พร้อมกันนี้โรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังได้จัดทำแผนการจัดการศึกษาพิเศษใน โรงเรียนเรียนร่วมไว้ในแผนปฏิบัติงาน ดังแผนภูมิตัวนี้ (รายงานการวิจัย ทดลองนำร่อง : การพัฒนาโรงเรียนเรียนร่วมสู่มาตรฐานการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2545 หน้า 13)

แผนภูมิ 2 กระบวนการพัฒนาโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม

2.3 การคัดแยกเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม

ความสำคัญและจำเป็นของการคัดแยกและส่งต่อคนพิการเพื่อการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้คนพิการได้รับบริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมให้สามารถเข้ารับการศึกษาได้เหมาะสมกับความต้องการเป็น พิเศษ (special needs) ของคนพิการแต่ละคนซึ่งจะทำให้คนพิการได้รับประโยชน์สูงสุดจากการ ศึกษาที่จัดให้

ดังนั้นเพื่อให้บุคลากรที่มีหน้าที่การศึกษาพิเศษให้คนพิการ สามารถจำแนกและคัดแยกส่งต่อคนพิการเพื่อเข้ารับการศึกษาในสถานศึกษาหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม จึงจำเป็นที่บุคลากรจะต้องได้รับความรู้ในการจำแนกและคัดแยกส่งต่อคนพิการเพื่อเข้ารับการศึกษา สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (นิลบล ทูรานุกภาพ, 2541 : 21) ในการคัดแยก ควรกระทำร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนศึกษานิเทศก์ ครูฝ่ายการศึกษาพิเศษนักจิตวิทยา แพทย์และ ผู้ปกครองนักเรียน เพราะการจัดการศึกษาพิเศษควรคำนึงถึงประโยชน์ทางการศึกษา ที่เด็กจะได้รับว่าเด็กได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการเรียนร่วมในชั้นปกติ หรือจากการเรียนในชั้นพิเศษ ดังนั้น การคัดเลือกเด็กเพื่อส่งเข้าเรียนร่วมจึงมีความสำคัญ โดยพิจารณาความพร้อมของเด็กเพื่อส่งเข้าเรียนร่วมโดยพิจารณา ดังนี้

1. ความพร้อมด้านร่างกาย

1.1 การเคลื่อนไหว เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้ ๑ คนโดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น กล้ามเนื้อ ข้อต่อ และอวัยวะมีการทำงานประสานกัน ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้ โดยไม่ลำบากจนเกินไป

1.2 การใช้กล้ามเนื้อและนิ้วมือ เด็กสามารถหยิบจับสิ่งของได้ สามารถจับดินสอ ปากกาได้ดี และเขียนหนังสือได้

1.3 การรับรู้เด็กสามารถรับรู้ได้โดยทางสายตา ทางการได้ยินหรือการสัมผัส ทางใดทางหนึ่งหรือหลายทาง การรับรู้ไม่เป็นอุปสรรคจนเกินไป

2. ความสามารถด้านการเรียน

2.1 ความสามารถทางภาษา เด็กควรมีความสามารถทางภาษาใกล้เคียงกับเด็กปกติ ในชั้นเรียนร่วมเด็กควรรู้จักคำศัพท์พื้นฐาน ควรอ่านหนังสือได้ เขียนหนังสือได้ สามารถสื่อความหมายได้ ในระดับที่ใกล้เคียงกับเด็กปกติที่มีอายุในวัยเดียวกัน

2.2 ความสามารถทางวิชาการ หมายถึง ความรู้พื้นฐานในวิชาอื่นที่นอกเหนือไปจากด้านภาษา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา เป็นต้น เด็กควรมีความรู้พื้นฐาน ในวิชาหลัก ใกล้เคียงกับเด็กปกติในวัยเดียวกันจึงจะสามารถเรียนร่วมเต็มเวลาอย่างมีประสิทธิภาพมิฉะนั้นแล้วเด็กจะต้องได้รับการสอนซ่อมเสริมในวิชาใดวิชาหนึ่งหรือหลายวิชาที่พื้นฐานด้านนั้นๆของเด็กอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเด็กปกติ

3. พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เด็กที่จะเข้าเรียนร่วมในชั้นเดียวกับเด็กปกติ ควรมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคมใกล้เคียงกับเด็กปกติ เช่น สามารถเข้ากับเด็กคนอื่นได้ ไม่มีปัญหา มากนักรู้จักแบ่งของเล่น เล่นกับเพื่อนได้โดยไม่มีปัญหาทะเลาะวิวาท ไม่โกรธจัดหรือร้องไห้เมื่อผิดหวังเพียงเล็กน้อย รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่หยิบข้าวของของผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นต้น

คณะกรรมการคัดเลือกและจำแนกความพิการเพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบุคคลที่มีความบกพร่องที่ต้องการการศึกษาพิเศษไว้ 9 ประเภทดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น ตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท อาจแบ่งได้ 2 ประเภทคือ

1.1 คนตาบอด หมายถึง คนที่สูญเสียการเห็นมากจนต้องสอนให้อ่านอักษรเบรลล์หรือใช้วิธีการฟังเทปหรือแผ่นเสียง หากตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) ลงมาจนถึงบอดสนิท (หมายถึงคนตาบอดสามารถมองเห็นวัตถุได้ในระยะน้อยกว่า 6 เมตร หรือ 20 ฟุต ในขณะที่คนปกติสามารถมองเห็น วัตถุเดียวกันได้ในระยะ 60 เมตร หรือ 200 ฟุต) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 20 องศา (หมายถึงสามารถมองเห็นได้กว้างน้อยกว่า 20 องศา)

1.2 คนเห็นเลือนลาง หมายถึง คนที่สูญเสียการเห็นแต่ยังสามารถอ่าน อักษรตัวพิมพ์ที่ขยายใหญ่ได้ หรือต้องใช้แว่นขยายอ่าน หากตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับระหว่าง 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70) หรือ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยิน ตั้งแต่ระดับรุนแรงจนกระทั่งระดับน้อยอาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

2.1 คนหูหนวก หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถรับข้อมูล ผ่านทางการได้ยิน ไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟังก็ตาม โดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะสูญเสีย การได้ยิน ประมาณ 90 เดซิเบลขึ้นไป (เดซิเบลเป็นหน่วยวัดความดังของเสียง หมายถึง เมื่อ เปรียบเทียบระดับเริ่มได้ยินเสียงของเด็กปกติ เมื่อเสียงดังไม่เกิน 25 เดซิเบล คนหูหนวกจะเริ่ม ได้ยินเสียงดังมากกว่า 90 เดซิเบล)

2.2 คนหูตึง หมายถึง คนที่มีการได้ยิน เหลืออยู่พอเพียงที่จะรับข้อมูล ผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง และหากตรวจการได้ยินจะพบว่ามีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล ลงมาจนถึง 26 เดซิเบล คือเมื่อเปรียบเทียบระดับเริ่มได้ยินเสียงของเด็กปกติ เมื่อเสียงดังไม่เกิน 25 เดซิเบล เด็กหูตึงจะเริ่มได้ยินเสียงที่ดังมากกว่า 26 เดซิเบล ขึ้นไปจนถึง 90 เดซิเบล อาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยดังนี้

1. ตึงเล็กน้อย (26-40 เดซิเบล)
2. ตึงปานกลาง (41-55 เดซิเบล)
3. ตึงมาก (56-70 เดซิเบล)
4. ตึงรุนแรง (71-90 เดซิเบล)

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง คนที่มีพัฒนาการช้ากว่าคนปกติทั่วไปเมื่อวัดสติปัญญา โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้ว มีสติปัญญาต่ำกว่าบุคคลปกติและความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่ำกว่าเกณฑ์ปกติอย่างน้อย 2 ทักษะหรือมากกว่า เช่น ทักษะการสื่อ ความหมาย ทักษะทางสังคม ทักษะการใช้สาธารณสมบัติ การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน การควบคุมตนเอง สุขอนามัยและความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่างและการทำงาน ซึ่งลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญา จะแสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี อาจแบ่ง ความบกพร่องทางสติปัญญา 4 ระดับ ดังนี้

- 1) บกพร่องระดับเล็กน้อย ระดับเซาวิปัญญา(IQ) ประมาณ 50-70
- 2) บกพร่องระดับปานกลาง ระดับเซาวิปัญญา(IQ) ประมาณ 35-55
- 3) บกพร่องระดับรุนแรง ระดับเซาวิปัญญา(IQ) ประมาณ 20-40
- 4) บกพร่องระดับรุนแรงมากระดับเซาวิปัญญา(IQ) ประมาณ 20-25

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ หมายถึง คนที่มีอวัยวะไม่สมบูรณ์ อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนขาดหายไป กระดูกและกล้ามเนื้อพิการ เจ็บปวด เรือรังรุนแรงมีความพิการของระบบประสาท มีความลำบากในการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาศึกษาในสภาพปกติ ทั้งนี้ไม่รวมคนที่มีความบกพร่องของประสาทสัมผัส ได้แก่ ความบกพร่องหูหนวก อาจแบ่งได้เป็นประเภทดังนี้

3.1 โรคของระบบประสาท เช่น ซีรีบรัล พัลซี (Cerebral Palsy) หรือโรคอัมพาต เนื่องจากสมองพิการ โรคคลมชัก มัลติเพิล สเคลอโรซิส (Multiple Sclerosis)

3.2 โรคทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก เช่น ข้ออักเสบ เท้าปุก โรคกระดูกอ่อน โรคอัมพาต กล้ามเนื้อลีบ หรือมัลติควาร์ ดีสโทรฟี (Muscular Dystrophy)

3.3 การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด เช่น โรคคีรีระโค สไปนา เบฟิดา (Spina Bifida) แขนขาดนิ้วแต่กำเนิด ไตเดียวแคะ

3.4 สภาพความพิการและความบกพร่องทางสุขภาพอื่น ๆ ได้แก่

1. สภาพความพิการ อันเนื่องมาจากอุบัติเหตุและโรคติดต่อ เช่น ไฟไหม้ แขนขาขาด โรคโปลิโอ โรคเยื่อสมองอักเสบจากเชื้อไวรัส และอันตรายจากการคลอด
2. ความบกพร่องทางสุขภาพ เช่น หอบ หืด โรคหัวใจ

ฉับโรคโปลิโอ, โปดอักเสบ

5. บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หมายถึง คนที่มีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างในกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความเข้าใจหรือการใช้ภาษา อาจเป็นภาษาพูดและ/หรือภาษาเขียน ซึ่งจะมีผลทำให้มีปัญหาในการฟัง การพูด การคิด การอ่าน การเขียน การสะกด หรือการคิดคำนวณ รวมทั้งความบกพร่องในการรับรู้ สมองได้รับบาดเจ็บ การปฏิบัติงานของสมองสูญเสียไป ซึ่งทำให้มีปัญหาในการอ่านและปัญหาในการเข้าใจภาษา ทั้งนี้ ไม่รวมคน ที่มีปัญหาทางการเรียนเนื่องจากสภาพบกพร่อง ทางกาเห็น การได้ยิน

การเคลื่อนไหว ปัญญาอ่อน ปัญหาทางอารมณ์ หรือความด้อยโอกาสเนื่องจากสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมหรือเศรษฐกิจ

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา หมายถึงคนที่มีความบกพร่องในเรื่องการออกเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือคนที่มีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจและหรือการใช้ภาษาพูด การเขียน และหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบของภาษา เนื้อหาของภาษาและหน้าที่ของภาษา

7. บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ หมายถึงคนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมากและปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคมหรือวัฒนธรรม

8. บุคคลออทิสติก หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพัฒนาทางสังคม ภาษาและการสื่อความหมาย พฤติกรรมทางอารมณ์ และจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากการทำงานในหน้าที่บางส่วนของสมองที่ผิดปกติไป และความผิดปกตินี้พบได้ก่อนวัย 30 เดือน

ลักษณะของบุคคลออทิสติก สรุปได้ดังนี้

1) มีความบกพร่องทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ไม่มองสบตาบุคคลอื่นไม่มีการแสดงออกทางสีหน้า กิริยาหรือท่าทาง เล่นกับเพื่อนไม่เป็น ไม่สนใจที่จะทำงานร่วมกับใคร ไม่เข้าใจพฤติกรรมของคนอื่น

2) มีความบกพร่องด้านการสื่อสาร ทั้งด้านการใช้ภาษาพูด ความเข้าใจภาษาการแสดงกิริยาสื่อความหมายซึ่งมีความบกพร่องหลายระดับตั้งแต่ไม่สามารถพูดจา สื่อความหมายได้เลยหรือบางคนพูดได้แต่ไม่สามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ บางคนพูดแบบเสียงสะท้อนหรือพูดเลียนแบบทวนคำพูดบางคนจะพูดซ้ำแต่ในเรื่องที่ตนเองสนใจ มีการใช้สรรพนามสลับที่ระดับเสียงพูดอาจมีความผิดปกติ บางคนพูดโทนเสียงเดียว บางคนพูดเพื่อเจ้อเรื่อยเปื่อย

3) มีความบกพร่องด้านพฤติกรรมและอารมณ์ บางคนมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ ผิดปกติ เช่น เล่นมือ โยนมือไปมา หรือหมุนตัวไปรอบ ๆ เดินเขย่งปลายเท้า ทำทางเดินงุ่มง่าม มีคิดคิดไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง การแสดงออกทางอารมณ์ไม่เหมาะสมกับวัย

4) มีความบกพร่องด้านการรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การรับรู้ทางการเห็น การตอบสนองต่อการฟัง การสัมผัส การรับกลิ่นและรสมีความแตกต่างกัน ในแต่ละบุคคล บางคนชอบมองแสง บางคนตอบสนองต่อสิ่งผิดปกติ รับเสียงบางเสียงไม่ได้ ด้านการสัมผัสกลิ่นและรส บางคนตอบสนองช้าหรือไวหรือแปลกกว่าเด็กปกติ เช่น ดมของเล่น

5) มีความบกพร่องด้านการใช้อวัยวะต่างๆ อย่างประสานสัมพันธ์ การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย รวมถึงการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่และมัดเล็ก มีความบกพร่องบางคนเคลื่อนไหวร่างกายผิดปกติ ไม่คล่องแคล่ว ทำทางเดินหรือวิ่งแปลก ๆ การใช้กล้ามเนื้อเล็ก ในการหยิบจับไม่ประสานกัน

6) มีความบกพร่องด้านจินตนาการ ไม่สามารถแยกเรื่องจริงเรื่องสมมุติ หรือประยุกต์วิธีการจากเหตุการณ์หนึ่งไปยังอีกเหตุการณ์หนึ่งได้ เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ยาก เล่นสมมุติไม่เป็น จัดระบบความคิด ลำดับความสำคัญก่อนหลัง คิดจินตนาการจากภาษาได้ยาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน

7) มีความบกพร่องด้านสมาธิ มีความสนใจสั้น วอกแวกง่าย

9. บุคคลพิการซ้อน หมายถึง คนที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน เช่น คนปัญญาอ่อนที่สูญเสียการได้ยิน เป็นต้น

2.3.1 กระบวนการคัดแยก

การคัดแยก หมายถึง การพิจารณาจัดเด็กพิการแต่ละประเภทและแต่ละคนให้เข้าเรียนด้วยวิธีที่เหมาะสมที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กพิการได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษา อาจมี ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ครูและผู้เชี่ยวชาญ ช่วยกันรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กอย่างละเอียดโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การทดสอบ การสังเกตพฤติกรรม การเยี่ยมบ้านและการสัมภาษณ์ผู้ปกครองแล้วบันทึกไว้

2. ขั้นประเมินข้อมูล เพื่อตัดสินใจว่าข้อมูลที่ได้อาจเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอก็ควรเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เช่น อาจส่งไปให้นักจิตวิทยาตรวจสอบเพิ่มเติม

3. ขั้นประมวลข้อมูล หมายถึง การจัดทำรายงาน ทำกราฟ หรือแผนภูมิเพื่อสรุปข้อมูล อธิบายจุดเด่นและจุดด้อยของเด็ก โดยอาจใช้แบบฟอร์มรายงานการศึกษาและตรวจสอบเด็กเฉพาะกรณีในแบบกรอกแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP)

4. ขั้นการให้ความช่วยเหลือ หากมีตัวบ่งชี้ว่าเด็กอาจมีปัญหาด้านต่างๆ เช่น สติปัญญา จิตใจหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องจากพยาธิสภาพ ก็อาจประสานงานและส่งต่อเข้าจับบริการจากแพทย์เฉพาะทาง นักจิตวิทยาคลินิก หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะอื่น ๆ แต่หากเด็กมีความบกพร่องและต้องการ การศึกษาพิเศษ ทางโรงเรียนจะต้องให้มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งจะกำหนดว่าเด็ก ควรได้รับความช่วยเหลืออะไรบ้าง โดยวิธีใด และจากใคร (เบญจา ชลธารันนท์, 2543)

การคัดแยกมีขั้นตอนสำคัญมาก โดยจะต้องกระทำก่อนส่งเด็กเข้าชั้นเรียน ซึ่งต้องใช้ แบบทดสอบมาตรฐาน นิลบล ทูรานุกาพ (2541) ได้สรุปเกี่ยวกับแบบทดสอบ มาตรฐานที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการคัดแยกเด็กดังนี้

1. แบบทดสอบสติปัญญาโดยไม่ใช้ภาษา (Test of Non –Verbal) ใช้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยทั่วไป โดยมีค่าสหสัมพันธ์กับแบบทดสอบ WISC – WAIS เท่ากับ .8

2. แบบทดสอบวัดสติปัญญา อาจใช้แบบทดสอบต่อไปนี้

2.1 Wechsler Series

2.2 Stendford Binet ซึ่งเป็นแบบทดสอบสำหรับวัดระดับสติปัญญา โดยทั่วไปหรืออาจใช้เป็นแบบทดสอบเพื่อวัดเฉพาะด้านก็ได้

2.3 A Point Scale of Performance Test

2.4 Leiter International Performance Scale of Deaf, Hearing ; and / of Language Impaired

2.5 Chicago Non – Verbal Examination

2.6 Peabody Picture Vocabulary Test

3. แบบทดสอบวัดการรับรู้ทางสายตา อาจใช้แบบทดสอบต่อไปนี้

3.1 Bender Visual – Motor Gestalt For Childrea

3.2 Development Test of Visual Motor Integration

3.3 Development Test of Visual Perception

3.4 Morter – Free Visual Pereception Test (M.V.P.T)

3.5 SOMPA

3.6 Visual Aural Digit Span Test

4. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1 Wide Range Achievement Test

4.2 Peabody Individual Achievement Test

4.3 Woodcock – Johnson Psycho – Educational Battery

5. แบบทดสอบพัฒนาการ

แบบคัดแยกเด็ก “แป้นหมุน 1” ใช้เกณฑ์ปกติของเด็กไทย

2.3.2 กระบวนการส่งต่อเด็กพิการ

การส่งต่อ หมายถึง เมื่อพิจารณาแล้วว่าคนพิการควรได้รับการศึกษาหรือ บริการพิเศษ เพิ่มเติมจากนักวิชาการเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การตรวจสอบ และการวินิจฉัยหรือการบำบัดรักษา ทางโรงเรียนมีหน้าที่ดำเนินการส่งต่อ

การส่งต่อคนพิการเพื่อรับการศึกษา นั้น ให้คำนึงถึงความต้องการจำเป็นพิเศษ และความสะดวกของคนพิการแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อให้คนพิการได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษา และหากจำเป็นต้องฟื้นฟูบำบัดทางการแพทย์ ก็ให้ประสานกับสถานพยาบาลหรือสถานอนามัย เพื่อฟื้นฟูบำบัดคนพิการพร้อมกับการจัดการศึกษา

กรณีที่คนพิการมีความพิการรุนแรงและจำเป็นต้องอยู่กับครอบครัว ให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดครูอาสาไปสอนที่บ้าน หรือจัดกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน หรือจัดหาสื่อทางไกลให้ได้ศึกษา และกรณีที่จำเป็นต้องอยู่ในสถานพยาบาลเป็นเวลานานติดต่อกันให้จัดครูอาสาไปสอนที่สถานพยาบาลนั้น ๆ หรือส่งไปรับบริการเป็นครั้งคราวที่โรงเรียนศึกษาพิเศษในพื้นที่บริการก็ได้

การส่งต่อคนพิการเข้ารับการศึกษ ทางสถานศึกษาจำเป็นต้องส่งรายละเอียด ข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการคนนั้น โดยอาจจะประกอบด้วยแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แบบฟอร์มส่งต่อเด็ก ฯลฯ

2.4 การจัดการเรียนร่วมในจังหวัดพิษณุโลก

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก (2545) ได้ดำเนินการจัดการศึกษา พิเศษ ต่อเนื่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 โดยเริ่มเข้าโครงการเด็กตาบอดเรียนร่วมกับ สำนักงาน คณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติซึ่งมีนักเรียนตาบอดเพียง 1 คน จากการสำรวจข้อมูล ในปีนั้นพบว่าสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกมีนักเรียนพิการเกือบทุกประเภท เรียนร่วมอยู่แล้ว จึงได้จัดกระทำกับ ข้อมูลและเริ่มช่วยเหลือโดยถือว่านักเรียนพิการทุกคนต้องได้ รับการเอาใจใส่ช่วยเหลือ สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกได้ก่อตั้งกองทุนเพื่อการ ศึกษา "พล.ต.ต.สว่าง-จิตติมา จินสิทธิ์" เพื่อ ใช้เงินสนับสนุนโครงการช่วยเหลือเด็กเจ็บป่วยรุนแรง ช่วยบำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพ การจัดหาตัวอุปกรณ์ให้นักเรียนและสนับสนุนโครงการช่วยเหลือ ด้านการบริหารและจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมาโดยตลอดในปีการศึกษาต่อมา มีการ สำรวจ คัดแยก วินิจฉัย และวินิจฉัยเพื่อช่วยเหลือเด็กทั้งด้าน ครอบครัว การดำเนินกิจวัตร ประจำวันและการเรียนรู้ด้านวิชาการ ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่าง กว้างขวาง ในการช่วยเหลือเด็กและสนับสนุนให้เด็กได้รับการจดทะเบียนคนพิการ ถ้าแพทย์ วินิจฉัยว่าสมควร มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลพุทธชินราช สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลชุมชน สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด หน่วยงานเอกชน สถาบัน กองทุนฯ มูลนิธิ ชมรมและสโมสรต่างๆ เป็นต้น นักเรียนที่สำรวจได้ ได้เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติใน โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ใกล้บ้านในกรณีที่นักเรียนมีศักยภาพพอที่จะเรียนร่วมได้ (สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก 2545 : 19)

การจัดการเรียนการสอนด้านการศึกษาพิเศษเรียนร่วม โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกที่มีจำนวน 451 โรง ได้รับคัดเลือกจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นโรงเรียนแกนนำเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษเรียนร่วม จำนวน 55 โรง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก, 2544) เพื่อจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต่อมาในปีการศึกษา 2545 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกได้ให้ความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าสิทธิของเด็กพิการส่วนหนึ่งที่มีความต้องการพิเศษซึ่งมีความรุนแรงไม่สามารถมาเรียนร่วมในโรงเรียนได้จึงมีนโยบายให้โรงเรียนทุกโรงในสังกัดสำรวจเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามบ้านเข้าไว้ในทะเบียนและให้ความช่วยเหลือในโอกาสต่อไป

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2545 มีการจัดหลักได้แก่

1. ส่งเสริมสนับสนุน จัดหาสื่อ หนังสือ เกี่ยวกับการศึกษาพิเศษและเครื่องเล่นเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กและสนับสนุนให้ทุกโรงเรียนที่มีนักเรียนพิเศษเรียนร่วม

2. ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน แล้วนำจุดด้อยเน้นพัฒนานักเรียนโดยจัดทำแผนงาน โครงการและพัฒนาโรงเรียนเข้ามาสู่มาตรฐานการศึกษาพิเศษ

3. สำรวจเด็กที่มีความพิการรุนแรง ไม่สามารถมาโรงเรียนได้ เพื่อให้ได้รับสิทธิเบื้องต้น เช่น อาหารเสริม(นม) อาหารกลางวัน เสื้อผ้า เครื่องเล่นเสริมพัฒนาการ การได้รับการดูแลจากแพทย์และ จัดทะเบียนคนพิการ

4. ให้ความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาเด็ก โดยการเข้ารับการอบรม การเขียนแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล จัดการศึกษาตามด้านการศึกษาพิเศษเพื่อนำประสบการณ์มาปรับใช้กับนักเรียน

จากภารกิจดังกล่าวของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ได้กล่าวถึงภารกิจที่รับผิดชอบ ให้การสนับสนุนและให้การช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างทั่วถึง

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ได้ดำเนินงานโครงการการจัดการศึกษาเด็กพิการเรียนร่วมอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กพิการได้รับการศึกษา ช่วยตนเองได้ไม่เป็นภาระแก่สังคมเกินไป สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนปกติในสังคมอย่างมีความสุขและเพื่อเป็นการสนับสนุนโครงการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกจึงได้จัดกองทุนเพื่อการศึกษา“พล.ต.ต.สว่าง-ฐิติมา จินสิทธิ์ 26 พฤศจิกายน 2531” ขึ้น เพื่อใช้เงินกองทุนช่วยเหลือ บำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ จัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับเด็กพิการและสนับสนุนด้านการบริหาร

การรับเด็กพิการเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนปกตินั้นจะช่วยในการประหยัดงบประมาณของรัฐ ได้เป็นอย่างมาก เพราะค่าใช้จ่ายต่อรายหัวของเด็กพิการจะสูงกว่าเด็กปกติถึง 8 เท่า ถ้าเรียน ในโรงเรียนเฉพาะ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 เป็นต้นมา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ได้มองเห็นความสำคัญในข้อนี้ จึงจัดให้มีโครงการรับเด็กพิการเข้ามาเรียนร่วมกับเด็กปกติ เพื่อประโยชน์แก่ตัวเด็กเองที่จะได้อยู่ในสังคมกับเด็กปกติ มีความรู้เสมอภาคเท่าเทียมกับคนอื่นและในส่วนของงานดำเนินงานด้านงบประมาณ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ได้รับงบประมาณสนับสนุน ส่วนหนึ่งจากสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นค่านิเทศติดตาม และงบประมาณอีกส่วนหนึ่งนั้นได้จากกองทุนเพื่อการศึกษา"พล.ต.ต.สว่าง - จิตติมา จินสิทธิ์ 26 พฤศจิกายน 2531" สำหรับเป็นค่าใช้จ่าย และจัดซื้ออุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดจาก ความพิการ เพื่อให้เด็กพิการเรียนร่วมได้รับความสะดวกยิ่งขึ้นเช่น รถสามล้อเพื่อคนพิการ แวนตา ลูกตาปลอมรองเท้าและสื่อการเรียนการสอนพิเศษเฉพาะ

การดำเนินงานโครงการที่ผ่านมานับว่าประสบผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ของ โครงการในระดับหนึ่ง เด็กพิการมีโอกาสได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กปกติ เด็กพิการมีคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างจากเด็กปกติ โครงการนี้จะดำเนินงานต่อไปอย่างต่อเนื่องและพยายามปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การจัดการศึกษาเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกตินี้จะสนองนโยบายของรัฐในเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาและเป็นการช่วยเหลือคนพิการ ช่วยให้เด็กพิการทุกคนสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเชื่อมั่น มีความสุข และช่วยตนเองได้ทั้งด้านส่วนตัว อาชีพและสังคม

จิตติมา จินสิทธิ์ (2537) ได้ดำเนินการสรุปผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมของเด็กพิการกับเด็กปกติไว้ว่า โครงการจัดการศึกษาเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติเป็นโครงการในความรับผิดชอบของ ศึกษาพิเศษที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก มีนายจิตติมา จินสิทธิ์ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

เอกสารที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

ความหมายของการนิเทศการศึกษา นักการศึกษาหลายคน ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ไว้ อาทิเช่น

นิพนธ์ ไทยพานิช (2535 : 78) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดกิจกรรมและการให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรงและทางอ้อมที่จะ ปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2535 ก : 8) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นความพยายามในทุกวิถีทางของผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยพัฒนาผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษารวมเป้าหมายที่กำหนดเกิดขึ้นกับผู้เรียน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2535 : 10) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง การชี้แจง หรือการแสดงกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเล่าเรียน การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานและ ความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของ ผู้เรียน

นิติศาสตร์ เวชกามา (2538 : 21) ให้ความหมายไว้ว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง การช่วยเหลือแนะนำ ร่วมมือ ควบคุม ปรึกษาเพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพทางการศึกษา

เสียงศักดิ์ เหลืองอ่อน (2538 : 50) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายาม ทุกวิถีทางที่จะดำเนินการให้กิจกรรมการนิเทศและส่งผลขั้นสุดท้ายต่อตัวนักเรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนที่สูงขึ้น ตามที่หลักสูตรกำหนด

ดวงกมล บริบูรณ์พานิช (2540 : 54) การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับระหว่างบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุด ในการเรียนการสอนของนักเรียน

ปรวการ เจริญสุรสกุล (2540 : 20) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงาน ร่วมกัน ที่ใช้เหตุผลและปัญญาในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะปฏิบัติได้ถูกต้องก้าวหน้าและเกิดประโยชน์สูงสุด

กู๊ด (Good. 1973 : 539 อ้างถึงในเกษม ทองสัมฤทธิ์, 2540 : 9) กล่าวว่า การนิเทศ การศึกษาเป็นความพยายามทุกวิถีทางอันที่จะให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา รู้จักวิถี การปรับปรุงงานสอนช่วยให้เกิดความเจริญงอกงาม ทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครู

ในการเลือกปรับปรุง วัตถุประสงค์ทางการศึกษา อุปกรณ์ การศึกษา วิธีการสอนและการประเมินผลการสอนที่เหมาะสม

ไวส์และโลเวล (Wiles and Lovell. 1975 : 3-4 อ้างถึงในเกษม ทองสัมฤทธิ์, 2540 : 9) ให้ความหมายการนิเทศการศึกษา ไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันการปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยน ความเห็นซึ่งกันและกัน และการวางแผนร่วมกันเพื่อปรับปรุง การเรียนการสอนให้ดีขึ้น

แฮร์ริส (Harris 1985 : 13 อ้างถึงในเกษม ทองสัมฤทธิ์, 2540 : 9) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศ การศึกษา หมายถึง สิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ จะคงไว้หรือเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพ ในด้านการสอน เป็นสำคัญ

กล่าวได้ว่าการนิเทศการศึกษา เป็นการร่วมมือและประสานงานของบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนา หรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การนิเทศการศึกษายังแบ่งได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ การนิเทศภายนอกและการนิเทศภายในแต่การนิเทศจากภายนอกโรงเรียน ไม่อาจสนองตอบความต้องการของโรงเรียนได้ จึงต้องใช้ระบบหรือวิธีการนิเทศภายในโรงเรียนซึ่งมีนักการศึกษาได้สรุปความหมายของการนิเทศการศึกษภายใน โรงเรียนไว้ดังจะกล่าวต่อไป ซึ่งในการจัดทำวิจัยผู้จัดทศกล่าวถึงเพียงการนิเทศภายในเท่านั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นมีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

สังค์ อูทรานนท์ (2530 : 118) ได้กล่าวถึงการนิเทศภายในโรงเรียนว่า หมายถึง กระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการพัฒนาคุณภาพของครู และบุคลากรภายในโรงเรียน ให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์ สูงสุดในการเรียนของนักเรียน

นิกร เพ็ญเวียง (2538 : 48) กล่าวว่า การนิเทศภายใน คือ กิจกรรมที่ผู้บริหารหรือบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือร่วมใจกันปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอันจะส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 : 62) ได้สรุปความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า หมายถึง การทำงานของผู้บริหารที่ทำ ร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ การศึกษาที่กำหนดไว้

สุเทพ เมฆ (2540 : 46) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินการโดยบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2540 : 132) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมในกระบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครูในทุกด้าน รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและเกิดสัมฤทธิ์ผล สูงสุดในการเรียนของนักเรียน

กล่าวได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนที่จะทำให้ครูสามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการในการทำงานร่วมกัน ส่งเสริม แนะนำ ชี้แนะ ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล ซึ่งนำไปสู่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงมีผลถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ

เสียงศักดิ์ เหลืองอ่อน (2538 : 53) การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา ประสานสัมพันธ์ พัฒนาบุคลากร พัฒนางานการเรียนการสอนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรขณะเดียวกันจะต้องสร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดแก่ผู้เกี่ยวข้องด้วย

นิตกร ทองคำ (2538 : 18) ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศซึ่งเป็นบุคคลทางการศึกษาเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในทางที่ดีขึ้น
2. เป้าหมายสุดท้ายของการนิเทศการศึกษาอยู่ที่คุณภาพของนักเรียนซึ่งเป็นผลผลิต ของการนิเทศการศึกษาอยู่ที่คุณภาพของนักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการสอนของครูและบุคลากร ทางการศึกษา การนิเทศการศึกษาจึงมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนางานด้านการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
3. การนิเทศการศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อมุ่งให้การช่วยเหลือมิใช่การตรวจ แต่เป็นการร่วมมือรับผิดชอบงานร่วมกันทำงาน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
4. การนิเทศการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศซึ่งหมายถึงครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและมีประสิทธิภาพ

ดวงกมล บริบูรณ์พานิช (2540 : 55) การนิเทศการศึกษามุ่งที่จะพัฒนาครูเป็นหลักใหญ่ ทั้งนี้ เพราะครูเป็นองค์ประกอบที่ประกอบที่สำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะฉะนั้น ความมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาก็คือ มุ่งที่จะช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุงและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนา ในด้านต่างๆ อย่างเต็มที่ อันเป็นผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญหรือเรียกได้ว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษาหรือโรงเรียน ส่วนงานด้านบุคลากร กิจกรรมนักเรียนและงานอื่น ๆ เป็นงานที่มาสสนับสนุนงานวิชาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530 : 3) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการช่วยเหลือครูในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง
2. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตร
3. เพื่อส่งเสริมช่วย ให้ครูรู้จักการประเมินผลโครงการ การปฏิบัติงาน และความก้าวหน้าของตน
4. เพื่อช่วยเหลือครูในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กได้ดีขึ้น
5. เพื่อช่วยครูในการปรับปรุงการสอนของตน
6. เพื่อส่งเสริมครูให้มีความสนใจในอุปกรณ์การสอน

จากความมุ่งหมายดังกล่าวของนักวิชาการศึกษาจะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษา มี จุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาบุคลากรครูโดยมุ่งที่จะพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้บรรลุ จุดประสงค์ของหลักสูตรโดยเฉพาะครูที่สอนนักเรียนเรียนร่วมจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตร การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอนรวมถึงการวัดผลประเมินผลให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์

3. ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต่อระบบและกระบวนการทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ กิจกรรมการศึกษามีความยุ่งยากสลับซับซ้อนจำเป็นต้องมีการนิเทศเพื่อให้บริการ แก่ครูจำนวนมากที่มีความต้องการแตกต่างกัน การนิเทศการศึกษาช่วยให้ครูมีความรู้ ทันท่วงที ช่วยให้การเรียนการสอนพัฒนา ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ครู

สุวัฒน์ชัย ชัยมีเขียว (2530 : 30) ได้ให้เหตุผลถึงความจำเป็นที่ต้องการนิเทศการศึกษาว่าเนื่องจากครูเราไม่ว่าครูที่ทำการสอนในชั้นเรียนย่อมจะพบปัญหาเกิดขึ้นอยู่เสมอ บางครั้ง ทำให้ครูนั้น ๆ ไม่สามารถจะหาทางแก้ปัญหาของตนได้ปัญหาอาจจะเป็นปัญหาส่วนตัว และเป็นปัญหาเกี่ยวกับงานใน หน้าที่ก็ได้ จำเป็นที่จะต้องอาศัยศึกษานิเทศก์ ผู้นิเทศการศึกษาเข้าไปช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้น การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสลับซับซ้อนเป็นภารกิจที่ต้องร่วม

มือกันกับบุคคลหลายฝ่ายโดยมี จุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลเหล่านั้นให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ชาญชัย อาจินสมอาจารย์ (2535 : 5) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนยุ่งยาก จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน
2. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครูแม้ว่าจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงการฝึกฝนเสมอ
3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน
4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอเนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นอยู่

นิตากร ทองคำ (2538 : 21) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของระบบทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตร ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมและสังคมเปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็ว ความขาดประสบการณ์ของครูใหม่ การประสบปัญหาในการเรียนการสอนของครู ดังนั้น การนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น บรรลุตามความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา และนักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความจำเป็นที่จะต้องนิเทศการศึกษาในระบบโรงเรียนก็เนื่องมาจากว่าโรงเรียนยังไม่พร้อมทางด้านบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนกระบวนการให้การศึกษาทั้งหมด ครูยังต้องสรรหาเทคนิคใหม่ ๆ ทางการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น

ดวงกมล บริบูรณ์พานิช (2540 : 58) ความจำเป็นจะต้องมีการนิเทศการศึกษาเนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การศึกษาต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยบุคลากรที่ทำหน้าที่ในโรงเรียนต้องมีการพัฒนาตามให้ทันการเปลี่ยนแปลง ทางการศึกษาซึ่งศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้ประสานงานระหว่างความเปลี่ยนแปลงกับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพสังคมซึ่งถือว่าการนิเทศการศึกษาในระบบการศึกษาดังนั้นการที่จะพัฒนาคุณภาพของครูให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ตลอดเวลา จึงต้องมี การนิเทศอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

สุเทพ เมฆ (2540 : 38) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาว่ามีมากมาย แต่ที่สำคัญได้แก่

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป
2. เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา
3. เพื่อศึกษาพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

4. เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษา

5. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตร ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วัฒนธรรมและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การขาดประสบการณ์ การประสบปัญหาในการเรียนการสอนของครู ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นสำหรับครูเพราะการนิเทศเป็นการนำเอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกสู่ภายในโรงเรียน ทำให้ครูเกิดการพัฒนาการทำงานของตนเอง แต่การนิเทศจากภายนอกโรงเรียน ไม่อาจสนองตอบความต้องการของโรงเรียนได้ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบหรือวิธีการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งมีนักการศึกษาได้สรุปความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

อุดมศักดิ์ พลอยบุตร (2536 : 57-58) กล่าวถึงการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพว่ามีเหตุปัจจัยที่จำเป็นหลายประการ คือ

1. ศักยภาพของครูภายในโรงเรียน เนื่องจากในสภาพปัจจุบันครูมีพฤติกรรมการสอน ในโรงเรียนส่วนใหญ่มีวุฒิสูง มีความสามารถในการพัฒนาการเรียนการสอน อีกทั้งรู้สภาพปัญหา อุปสรรคการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้อย่างดี ซึ่งถ้าได้นำศักยภาพของครูที่อยู่ภายในโรงเรียน ได้ช่วยเหลือกัน ช่วยกันแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ก็จะทำให้แก้ปัญหาได้ถูกจุดมากกว่าที่จะรอรับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ภายนอก ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนไม่เพียงพอ ไม่มีเวลาว่างนิเทศและไม่รู้ซึ่งถึงปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียน ดังนั้นถ้าให้บุคลากรในโรงเรียน ได้ทำการนิเทศกันเองภายในโรงเรียน ก็จะทำให้ โรงเรียนได้พัฒนาตนเองด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี

2. ธรรมชาติการทำงานของครู ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการนิเทศ ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของครูมี 2 มิติ คือ มิติด้านความรู้กับมิติด้านการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มบุคคลออกได้ 4 กลุ่มดังแผนภูมิ

	รู้	ไม่รู้	
ทำ	กลุ่ม 1	กลุ่ม 3	
ไม่ทำ	กลุ่ม 2	กลุ่ม 4	

แผนภูมิ 3 ธรรมชาติการทำงานของคน

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีความรู้และชอบปฏิบัติงานซึ่งกลุ่มนี้ผู้บริหารไม่จำเป็นต้องทำ การนิเทศ แต่ควรใช้เทคนิคการบริหารที่ส่งเสริมให้กำลังใจ ให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้พัฒนางานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีความรู้แต่ไม่ทำงาน ซึ่งกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ผู้บริหารต้องใช้เทคนิคการบริหารในการช่วย ส่งเสริมให้เข้าปฏิบัติงานหรืออาจใช้การให้แรงเสริมทางลบในบางโอกาสเพื่อให้เข้าปฏิบัติงาน

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ไม่มีความรู้แต่ชอบปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ต้องใช้เทคนิคการนิเทศและเทคนิคการพัฒนาบุคลากรให้เขามีความรู้สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้อง

กลุ่มที่ 4 ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ไม่มีความรู้และไม่ชอบปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มนี้ต้องใช้ทั้งเทคนิคการนิเทศและเทคนิคการพัฒนาบุคลากรตลอดจนเทคนิคการบริหารให้เขามีความรู้และสามารถปฏิบัติงาน ได้เป็นอย่างดี

3. การทำงานย่อมมีปัญหา ในการปฏิบัติงานทุกครั้งย่อมมีปัญหาไม่มากก็น้อย ผู้ที่ไม่มีปัญหาก็คือผู้ที่ไม่ทำงานเท่านั้นดังนั้นในการทำงานจึงต้องมีการนิเทศเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกรณีแก้ปัญหา ด้วยการสอนงานให้การชี้แนะกระทำเป็นตัวอย่างหาทางช่วยและส่งเสริมให้กำลังใจในกรณีแก้ปัญหา เพื่อการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ครูทุกคนย่อมต้องการพัฒนาในการปฏิบัติงานของครูนั้น ครูทุกคนย่อมต้องการพัฒนางานไปสู่สิ่งที่ดีที่สุด แต่ในบางครั้งอาจจะไม่รู้จุดที่พัฒนาหรือแนวทางที่จะพัฒนาแต่ถ้าใช้ระบบนิเทศภายในก็สามารถทำให้บุคลากรภายในโรงเรียน ได้ช่วยกันชี้จุดที่จะพัฒนาเสนอแนวทางที่พัฒนาอันสามารถทำให้การพัฒนาการเรียนการสอนไปสู่สิ่งที่มีประสิทธิภาพ

5. ครูทุกคนย่อมต้องการขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในการปฏิบัติงานนั้น ผู้ปฏิบัติงานย่อมอยากให้มีผู้มาเห็นผลงานชื่นชมผลงานที่เขาได้ปฏิบัติไป ถ้ามีผู้บริหารหรือผู้ร่วมงานได้มาเห็น ผลงาน มาชื่นชม ยกย่องชมเชยทั้งต่อหน้าและลับหลัง ก็ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 ข : 62) ได้สรุปความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา ภายในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมคุณภาพด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
2. ครูควรได้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาความเจริญด้านการสอนและทางวิชาการ
3. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศ ช่วยในการจำแนกคุณภาพครู และยังสามารถช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหาบางอย่างในโรงเรียนได้

4. การนิเทศสามารถกระตุ้นนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูภายในโรงเรียนโดยเฉพาะกรณีที่น่าเอาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนการวิจัยมาใช้เป็นการช่วยในการเก็บข้อมูล

5. โรงเรียนมีความจำเป็นที่ต้องให้ครูทำตัวเองกันไป เพราะไม่มีหลักประกันว่าครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูแล้ว สามารถเป็นครูที่มีประสิทธิภาพตลอดไปโดยไม่ต้องมีการนิเทศ เพราะความก้าวหน้าทางวิชาการมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

6. เพื่อเป็นการให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ปรัชญาของโรงเรียนวัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อช่วยให้การดำเนินการสอนบรรลุวัตถุประสงค์

7. เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของคณะครู และก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน เพื่อจะได้ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายอันเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักและภูมิใจในอาชีพที่ตนปฏิบัติอยู่

4. กระบวนการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศการศึกษา ที่มีความละเอียดอ่อน ดังนั้นเทคนิคต่าง ๆ จึงมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผล ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2526 : 136-139) กล่าวว่า เทคนิคในการนิเทศการศึกษามีมากมายหลายอย่าง ในการวางโครงการนิเทศการศึกษาจะต้องเลือกเทคนิคการนิเทศที่เหมาะสม และตรงกับความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ได้รวบรวมรายการเทคนิคการนิเทศการศึกษาไว้มากมาย ดังนี้

1. การปฐมนิเทศครูใหม่
2. การประชุมก่อนเปิดโรงเรียนเพื่อการวางแผน
3. การประชุมปฏิบัติการแบบต่าง ๆ
4. การประชุมกลุ่มใหญ่ต่าง ๆ เช่น การประชุมระดับชาติ ระดับการประชุมครู ทั้งโรงเรียน เป็นต้น
5. การประชุมกลุ่มเล็ก ๆ การตั้งคณะศึกษา การสัมมนากลุ่มย่อย
6. การตั้งคณะกรรมการ
7. การใช้เอกสารการนิเทศต่าง ๆ

นิกร เพ็ญเวียง (2538 : 48-49) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้

5 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ หมายถึง การดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับครูผู้สอน ในการหาตัวปัญหาในเรื่องการเรียนการสอนที่ประสบอยู่ อาจเป็นกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งหาได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาคเรียนที่ผ่านมา จากแบบสอบถามครูผู้สอนหรือการระดมพลังสมองของผู้นิเทศและครูผู้สอน เพื่อให้ได้ตัวปัญหาที่แท้จริง

2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก หมายถึง การดำเนินการร่วมกันในการพิจารณาหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นได้แก่ขั้นตอนที่หนึ่ง คือ กำหนดงาน กำหนดคนให้เหมาะสม สัมพันธ์กันโดยกำหนดการปฏิบัติงานในรูปของแผนงานหรือโครงการที่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ หมายถึง การจัดทำ จัดสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ ภายใน ที่สอดคล้องกับยุทธวิธีที่กำหนดไว้

4. การปฏิบัติการนิเทศภายใน หมายถึงการดำเนินการนิเทศภายในตามยุทธวิธี ที่กำหนดไว้ ซึ่งได้แก่ การประชุม การพาครูไปศึกษานอกสถานที่ การให้ศึกษาจากคำขวัญ การสนทนาวิชาการ การบริการเอกสารวิชาการ การให้คำปรึกษาหารือ การสาธิต การสอนและการสังเกตการสอน ซึ่งยุทธวิธีทั้ง 8 วิธีการนี้ ก็เลือกใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่มีอยู่ โดยดำเนินการตามแผนงานโครงการที่กำหนด

5. การประเมินผลและรายงานผล หมายถึง การตรวจสอบหรือประเมินว่า การดำเนินการที่ผ่านมาสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การประเมินผลมักดำเนินการในสามระยะ คือ ก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ ส่วนการรายงานผลนั้น กระทำเพื่อรายงานผลให้หน่วยเหนือรับทราบต่อไป

สรุปได้ว่าขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนนั้น ควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่งจนกว่าจะบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หรือพัฒนาผู้รับการนิเทศให้เป็นไปตามต้องการหากบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายแล้ว ก็ถือว่าการนิเทศประสบผลสำเร็จแล้ว ครั้นต้อง

เริ่มนิเทศในสิ่งใหม่หรือตั้งเป้าหมายใหม่ก็ต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มแรกอีก นั่นคือ วางแผนการทำงานสอนในลักษณะผู้ร่วมงาน หรือคณะทำงาน (Committees of Taskforce Members) แล้วให้เขียนรายงานไปพร้อมกับการปฏิบัติ ในเรื่องนั้น ๆ ภายใต้การแนะนำของหัวหน้าคณะ หรือผู้บริหารโรงเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2531 : 16-19) ได้เสนอวิธีการนิเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การประชุม เป็นกิจกรรมที่คุ้นเคยกันอยู่แล้ว เช่น การประชุมชี้แจง การประชุมปรึกษาหารือเป็นต้น การจัดประชุมของโรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งเน้นการชี้แจง หรือซักซ้อมความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวปฏิบัติต่าง ๆ ของโรงเรียน
2. การฝึกอบรม เป็นการจัดประชุมในอีกลักษณะหนึ่งเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะให้กับผู้รับการฝึกอบรม ให้มีความสามารถเหมาะสมกับงานที่บุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบ
3. การประชุมปฏิบัติการ มีลักษณะเช่นเดียวกับการประชุมอบรม แต่มีเป้าหมายที่สำคัญ คือผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การทำอุปกรณ์การสอนต่าง การทำคู่มือ เป็นต้น
4. การจัดปายนิเทศ เป็นสื่อกลางในการให้ข้อมูลและข่าวสารความรู้ ตลอดจนความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทางการศึกษา
5. การจัดมมหรณ์หรือ มัจฉะ หมายถึงเพื่อให้ครูได้มีแหล่งในการศึกษาค้นคว้าเฉพาะเพื่อพัฒนาอาชีพ
6. การให้คำปรึกษาแนะนำ อาจเป็นรายบุคคล หรือเป็นรายกลุ่มย่อยก็ได้
7. การสาธิตการสอน คือการแสดงวิธีการเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นตัวอย่าง
8. การไปเยี่ยมชมโรงเรียนอื่น จะทำให้ครูได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ หรือสภาพของโรงเรียน ที่ไปเยี่ยมชมว่ามีสภาพเป็นอย่างไรทำให้เกิดการเปรียบเทียบถึงสภาพความเป็นอยู่ การทำงาน และผลงาน ทำให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาและเกิดกำลังใจในการทำงานและปรับปรุงให้ดีขึ้น
9. การศึกษาค้นคว้า วิจัย ทดลอง เป็นวิธีการนิเทศวิธีหนึ่งที่ผู้นิเทศและครูสามารถดำเนินการร่วมกันได้ เพื่อหาข้อสรุปบางเรื่อง
10. การส่งเสริมให้ครูเขียนบทความทางวิชาการ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ครูเป็นผู้รักการศึกษาค้นคว้าใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
11. การจัดนิทรรศการ เป็นการกระตุ้นให้การปฏิบัติงานเกิดผลเด่นชัดขึ้น เช่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการประดิษฐ์จากวัสดุท้องถิ่น
12. การให้ไปฝึกงาน หัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้างานอาจส่งครูในสายไปฝึกงานในที่ต่าง ๆ ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำหลังจากนั้นจึงลงมือปฏิบัติงานโดยมีการนิเทศควบคู่กันไปด้วยขณะ

เดียวกันผู้บริหาร ต้องสร้างขวัญและกำลังใจระหว่างการทำงานและหลังการทำงานผ่านไปแล้ว และในขั้นสุดท้ายก็ทำการประเมินผล ทำในลักษณะเช่นนี้จนกระทั่งบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้หากบรรลุผลแล้วต้องการจะหยุดก็ถือว่ากรณีนี้สิ้นสุดลงแล้ว

5. กิจกรรมการนิเทศ

กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการนิเทศ ซึ่งมีรายละเอียดที่ควรกล่าวถึง คือ

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528 : 172-179) ได้จัดกลุ่มของประเภทกิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. การเยี่ยมเยียนและสังเกตการณ์ (Visitation and Observation) โดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน มีการเตรียมการและมีการปรึกษาหารือหลังการเยี่ยมเยียนสังเกตการณ์
2. การให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นวงกลม (Individual or Group Conference) การนิเทศตามคำร้องขอ (On - call or Requested Supervision) หรือการนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision)
3. การส่งผู้ชำนาญหรือผู้มีประสบการณ์สูงกว่าในเฉพาะเรื่องไปพบปรึกษาแลกเปลี่ยนและร่วมในการให้คำปรึกษาหารือในการปฏิบัติการเรียนการสอนหรือปรับปรุงการปฏิบัติการในลักษณะที่เรียกว่า การเยี่ยมเยียนของผู้นิเทศ (Expert Visitation)
4. การจัดให้มีการเยี่ยมเยียนกันเองในแวดวงงานเดียวกัน (Inter Visitation) จากผู้อื่นแห่งอื่น ซึ่งปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกัน
5. การประชุมโดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนเกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น การประชุมปรึกษาหารือ (Conference) การประชุมอภิปราย (Discussion) การประชุมระดมความคิด (Brain Storming) การประชุมแบบรับฟังคำบรรยาย (Lecture) การประชุมประจำปี ประจํางวด (Convention) การสัมมนา (Seminar) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นต้น
6. การสาธิตวิธีการปฏิบัติ (Demonstration) เฉพาะเรื่อง เฉพาะวิธี
7. การนิเทศโดยการเผยแพร่ผ่านอุปกรณ์และเครื่องมือทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เอกสารเผยแพร่ คู่มือ คำแนะนำเฉพาะ นิทรรศการ ป้ายนิเทศ เทปเสียง วิดีโอเทป ภาพยนตร์ บทเรียนทางโทรทัศน์หรือวิทยุ บทเรียนของมหาวิทยาลัยเปิด เป็นต้น
8. การส่งผู้ปฏิบัติไปศึกษา ไปฝึกอบรม หรือไปฝึกปฏิบัติในโครงการต่าง ๆ
9. การมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

การเรียน

10. การใช้กลุ่มสร้างเสริมคุณภาพ เช่น การระดมพลังสมอง เพื่อแก้ปัญหาและสาเหตุ ตลอดจนทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม แล้วนำไปใช้ในการนิเทศในลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่มต่อไป

11. การสังเกตการสอนเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถช่วยครูผู้สอนให้ปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครูในห้องเรียนได้

กล่าวโดยสรุป การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกิจกรรมสำคัญที่โรงเรียนพึงกระทำอย่างจริงจังผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร ผู้ให้การนิเทศและครู ปฏิบัติงานหรือกิจกรรม ในการนิเทศตามบทบาทของตนอย่างเต็มที่ และสอดคล้องต้องกัน ทำให้ประสิทธิภาพของการนิเทศส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนด้วยดี

6. ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน

กล่าวได้ว่าการดำเนินการนิเทศนั้น ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียนปฏิบัติได้อย่างหลากหลายวิธีซึ่งในแต่ละวิธีก็เห็นถึงกรทำให้ครูได้เกิดการเรียนรู้ในการที่จะปฏิบัติการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศภายในโรงเรียนมีอยู่หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้มีใครบ้างดูรายละเอียด คือ

อาคม จันทรสมุทร (2527 : 3-4) กล่าวถึงผู้นิเทศภายในโรงเรียนว่า ได้แก่ บุคลากร ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารการศึกษาทุกชั้น ทุกระดับ
2. สนิทธานิเทศก์ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่การนิเทศโดยตรง
3. ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ มาในลักษณะการแนะนำและให้ความรู้ ข้อคิดเห็นหรือแนวทางปฏิบัติในเรื่องเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
4. หัวหน้าฝ่ายหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์และครูวิชาการโรงเรียน เป็นผู้นิเทศภายในโรงเรียน

ฉลอม ปิ่นทอง (2527 : 15) ได้กล่าวว่า บุคลากรของโรงเรียนต่อไปนี้ ควรมีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน
2. ผู้ช่วยผู้บริหาร
3. ครูหัวหน้าหมวด หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ ครูวิชาการโรงเรียน
4. ครูปฏิบัติการสอน

สังกัด อุทรานันท์ (2530 : 3) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย ดังนี้

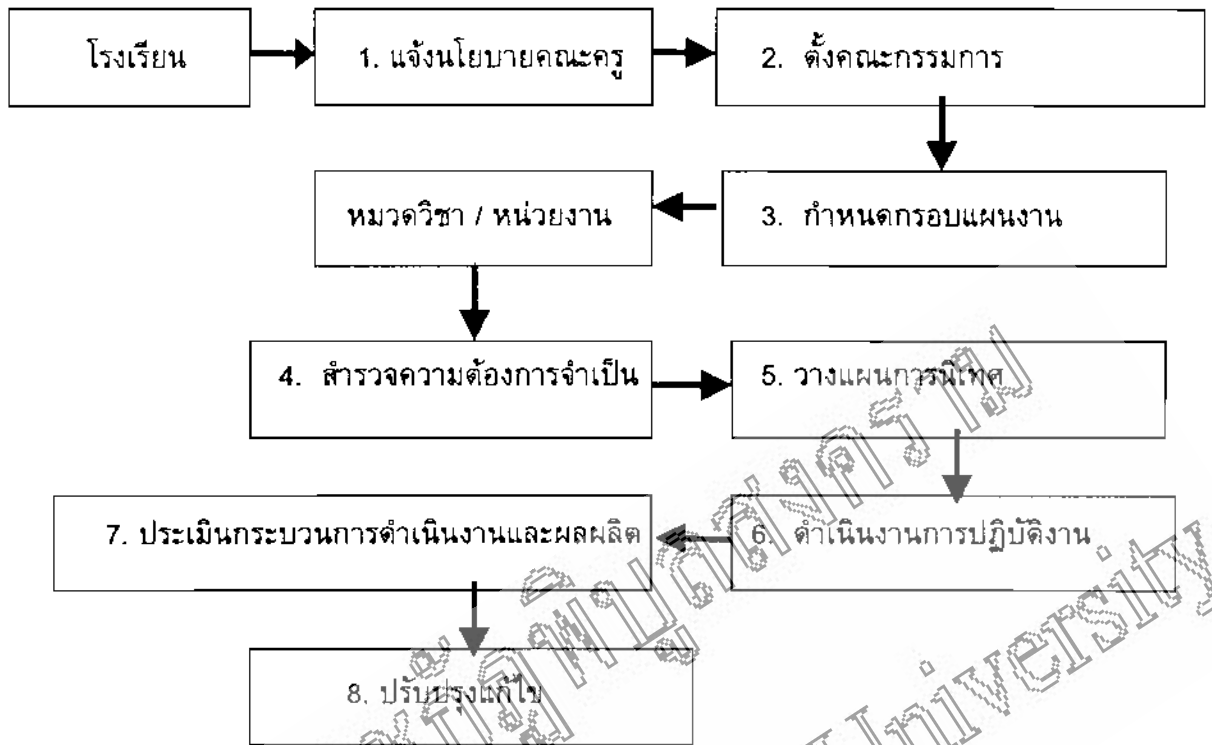
1. ผู้ให้การนิเทศ หมายถึง บุคคลที่จัดให้มีการนิเทศขึ้น ผู้บริหารหน่วยงานหรือสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ ครูวิชาการโรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนโดยเฉพาะ

2. ผู้รับการนิเทศ หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศในฐานะผู้รับประโยชน์จากการจัดการนิเทศที่หน่วยงานหรือสถานศึกษาได้จัดขึ้น ผลที่ได้รับส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกิดความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติขึ้นและมีขวัญกำลังใจในศรัทธาปฏิบัติงานดีขึ้น

3. ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึง บุคลากรทุกคนที่อยู่ในโรงเรียน จะต้องร่วมมือกันสนับสนุนการนิเทศ ช่วยกันร่วมมือกันสนับสนุนให้เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

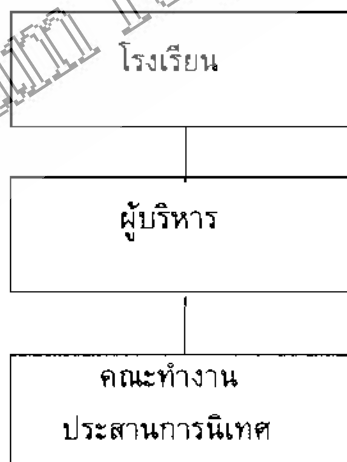
จากคู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา เรื่องการนิเทศ ระบุไว้ว่า เพื่อให้ การนิเทศดำเนินการควบคู่ไปกับการบริหาร โรงเรียนควรมีการจัดองค์กรการนิเทศให้เป็นระบบชัดเจนตามสภาพของโรงเรียนเช่น โรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีครูหลายคนในโรงเรียน อาจจัดองค์กรในรูปของ คณะกรรมการนิเทศเพิ่มขึ้น แต่ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีครูจำนวนน้อยในโรงเรียน อาจจัดองค์กรตามสายงานบริหารงานของโรงเรียนที่มีอยู่เดิมก็ได้ ทั้งนี้การจัดองค์กรในการนิเทศอย่างใดก็ตาม ให้ขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพการบริหารงานของโรงเรียน ดังนี้

1. การจัดองค์กรโดยมีคณะกรรมการการนิเทศ

แผนภูมิ 4 การจัดองค์กรการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียน
(มีคณะกรรมการการนิเทศ)

2. การจัดองค์กรการนิเทศตามสายการบริหารงานของโรงเรียน

แผนภูมิ 5 การจัดองค์กรการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียน
(ตามสายการบริหารงานของโรงเรียน)

เพื่อให้งานการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นระบบและช่วยให้เกิดการพัฒนาในการบริหารและการเรียนการสอนของโรงเรียนทางโรงเรียนอาจแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศขึ้นตามสภาพและลักษณะการบริหารงานของโรงเรียน คณะทำงานดังกล่าว ประกอบด้วย (กรมวิชาการ 2539 : 12-15)

1. ผู้บริหาร / ผู้ช่วยที่ได้รับมอบหมาย	เป็นประธานคณะทำงาน
2. หัวหน้าฝ่ายหรือหมวดวิชาหรือผู้แทน	เป็นคณะทำงาน
3. ครูผู้ร่วมนิเทศ / ครูที่เหมาะสม	เป็นคณะทำงานและเลขานุการ

หน้าที่ของคณะทำงานประสานการนิเทศ

1. กำกับ และติดตามงานนิเทศภายในของฝ่าย / หมวด / หน่วยงานในโรงเรียน
2. พัฒนาเทคนิคการนิเทศของผู้นิเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
3. ผลดีสื่อ / เอกสารทางวิชาการและเครื่องมือที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา
4. ประสานงานการนิเทศภายในของฝ่าย / หมวด / หน่วยงาน
5. ประเมินผลและรายงานผลการนิเทศของฝ่าย / หมวด / หน่วยงาน
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการนิเทศตามที่โรงเรียนมอบหมาย

ในส่วนของคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการสอน เป็นผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือครูอาจารย์ พัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ดำเนินไปได้โดยสะดวกราบรื่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพในการนิเทศภายในโรงเรียน (เดชา หามนตรี, 2538 : 20)

7. การเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2531 : 24-26) ได้อธิบายไว้ว่าการแต่งตั้งคณะบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของงานนิเทศภายในโรงเรียน เช่น ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา ครู-อาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก โรงเรียนตามความเหมาะสม เป็นคณะกรรมการนิเทศงานวิชาการ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่อง ต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์นโยบายกรมสามัญศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการเพื่อกำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน
2. สำรวจสภาพความพร้อมของโรงเรียน
3. กำหนดกรอบแผนงานการนิเทศงานวิชาการ

4. ให้ความรู้และเทคนิควิธีการนิเทศภายในโรงเรียนแก่ผู้นิเทศ
5. สนับสนุน ควบคุมคุณภาพการนิเทศภายในโรงเรียน
6. ดูแลช่วยเหลือให้บังเกิดขวัญและกำลังใจ
7. ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน

ในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้ที่มีบทบาทในการนิเทศประกอบด้วย บุคลากร หลายฝ่าย คือ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และครู – อาจารย์ ซึ่งบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศภายในโรงเรียน มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 (2530 : 6-9) อธิบายว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากในการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาจะก้าวหน้าหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับ ผู้บริหารเป็นสำคัญบทบาทของผู้บริหารมีอิทธิพลไม่น้อยกว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนผู้บริหารที่ดีและมีความสามารถ จะมีส่วนผลักดันให้การศึกษาเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งและมีผลทำให้ทุกฝ่ายมีความตั้งใจ มีความพยายามและทุ่มเทความสามารถในการทำงานตามหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่

ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีตจวามสำคัญที่ผลักดันให้การนิเทศภายใน บรรลุผลเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนทั้งหมดในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ

1. ช่วยครูแต่ละคนทำการสอนให้ได้ผลดี ส่งเสริมให้ครูมีความขะริญงอกงามในอาชีพ
2. เป็นผู้ประสานงานและให้บริการแก่ครูทุกคนในด้านการสอน คือ ต้องช่วยเหลือครูในด้านเนื้อหาที่จะสอน วิธีสอนการใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผลการศึกษา
3. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูในทุกโอกาส คือ สามารถให้คำปรึกษาแนะนำชี้แจงหรือชี้แหล่งวิทยาการที่เหมาะสมให้ครู
4. ประเมินผลการเรียนการสอนและโปรแกรมของโรงเรียนทั้งหมด เพื่อหาช่องทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน และการจัดโปรแกรมของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพที่สุดเท่าที่จะทำได้
5. สร้างขวัญของครูให้อยู่ในสภาพสูง
6. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้า

ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนกับการรับรู้ในการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายธุรการ ฝ่ายบริการ ฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายวิชาการ สามารถทำหน้าที่นิเทศโดยการ ช่วยเหลือครูให้เข้าใจระบบต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะ

ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการต้องรับผิดชอบ โดยตรงในด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องมีหน้าที่ช่วยผู้บริหารในการนิเทศครูในด้านการสอนดังต่อไปนี้

1. ประสานงานให้หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ จัดทำประมวลการสอน วางแผนการสอนระยะยาว ตลอดจนกำหนดการวัดและประเมินผล

2. อำนวยความสะดวกในการทำงานของครู นับตั้งแต่การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนแบบเรียน และหนังสือค้นคว้าต่าง ๆ ซึ่งสามารถช่วยให้ครูมีความรู้และทำงานได้ดียิ่งขึ้น

3. จัดให้มีศูนย์วิชาการของโรงเรียนขึ้น โดยศูนย์วิชาการนี้จะรวมวัสดุอุปกรณ์หนังสือค้นคว้า และคู่มือในการสอนต่าง ๆ เช่น หลักสูตร แบบเรียน โครงการสอนทุกหมวดวิชาหรือทุกสายวิชาไว้ในที่แห่งเดียวกัน ซึ่งสะดวกในการให้บริการแก่ครูเป็นอย่างดี

4. การประเมินผลและวิจัย กล่าวคือ ต้องสร้างหรือหาเครื่องมือและวิธีการในการสอนและวัดความรู้สึกและคุณลักษณะต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ทราบถึงผลการเรียนการสอนนั้นมีจุดอ่อนจุดแข็งตรงไหนควรแก้ไขและส่งเสริมให้ตรงจุดอาจใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสังเกตการสอนของครู การใช้แบบสอบถามและเครื่องมือวัดบางอย่าง ในปัญหาที่ต้องการทราบอาจวางโปรแกรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการในโรงเรียน โดยเชิญผู้รู้ในทางวิจัย มาช่วยแนะนำ และให้ครูช่วยกันดำเนินการนี้

5. การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นเทคนิคใหม่ ๆ ที่ครูในโรงเรียนไม่รู้ อาจเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้คำแนะนำ เช่น ศึกษาศาสตร์ เทศบาล เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาต่าง ๆ มาให้ความรู้เป็นครั้งคราว

กิติยา ปรังคิติก (2532 : 307-309) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินงานที่ต้องมีการประสานงานกันระหว่างบุคคลทั้ง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ผู้ให้การนิเทศ และครู แต่สำหรับ ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งอยู่ในฐานะผู้นำและผู้บริหารหน่วยงานควรมีการปฏิบัติ การนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในอย่างจริงจังและจริงใจ
2. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูทุกโอกาส ให้คำแนะนำชี้แหล่งวิทยากรให้

แก่ครู

3. บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในทุก ๆ ด้าน
4. ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
5. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

เมตต์ เมตต์การ์ณจิต (2540 : 20-21) กล่าวว่าในการนิเทศภายในโรงเรียนมีบุคคล สามฝ่ายที่เกี่ยวข้องและต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด จึงทำให้เกิดความสำเร็จ คือ ผู้บริหาร ผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศ แต่สำหรับผู้บริหารต้องมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติการณ์เทศภายใน โรงเรียน ดังนี้

1. เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางความคิด (Change Agent)
2. คอยแนะนำช่วยเหลือสนับสนุนครูทุกคนและในทุกโอกาส
3. บริการและอำนวยความสะดวกในการนิเทศทุกฝ่าย และทุกด้าน
4. สร้างความประทับใจและความจริงใจในการนิเทศ
5. ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 ก : 77) อธิบายว่า กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน ไว้ดังนี้ คือ

1. วางโครงการดำเนินการของโรงเรียน
2. จัดทำโครงการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้ อย่างเหมาะสม
3. แนะนำควบคุมการสอนของครูให้ตรงเห็นไป ตามโครงการสอน
4. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นทางส่งเสริมการเรียนการสอน
5. การดำเนินการจัดเพื่อการศึกษาให้ถูกต้องตามระบบและหลักการวัดผล การศึกษา
6. สนับสนุนให้มีการค้นคว้า ทดลอง ปรับปรุงวิธีการสอนให้ดียิ่งขึ้น
7. จัดให้มีการอบรมครูในโรงเรียน เช่น การประชุมนิเทศครูใหม่ การประชุมครู เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

ไวลส์และโลเวล (Wiles and Lovell. n.d. อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 78-79) ได้สรุปความคิดเห็นว่าผู้บริหารควรมีบทบาทการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. บทบาทในด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารมีหน้าที่ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีภายในกลุ่มและพยายามขจัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม
2. บทบาทในฐานะผู้นำ ผู้บริหารทำหน้าที่ดังต่อไปนี้
 - 2.1 พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้อื่น
 - 2.2 ช่วยให้ผู้อื่นมีความรู้สึกกับผิดชอบ
 - 2.3 ให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 2.4 ให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมใช้อำนาจและมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ

ดังนี้

3. บทบาทในด้านการจัดและดำเนินงานในหน่วยงาน ผู้บริหารมีหน้าที่
 - 3.1 พัฒนาในด้านการจัดและดำเนินงานในโรงเรียน
 - 3.2 ช่วยให้การดำเนินงานของคณะกรรมการต่างๆ ในองค์การดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 3.3 ในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตาม ต้องคำนึงไปตามขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ
 - 3.4 เมื่อกลุ่มตัดสินใจในเรื่องใดไปแล้วจะต้องไม่มีการยับยั้งอีก
 - 3.5 พยายามทำให้ทุกคนในกลุ่มมีเป้าหมายอันเดียวกัน เพื่อให้เกิดวินัยในกลุ่ม
 - 3.6 ส่งเสริมให้ทุกคนมีวินัยในตนเอง
4. บทบาทในการคัดเลือกและการใช้ประโยชน์บุคลากร ผู้บริหารมีหน้าที่ดังนี้
 - 4.1 พิจารณาเลือกบุคลากรใหม่ให้ตรงกับความต้องการ โดยให้ครูในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกด้วย
 - 4.2 ช่วยให้ผู้บุคลากรที่เข้ามาทำงานใหม่รู้สึกว่าเขาเป็นที่ต้องการของโรงเรียน มีความอบอุ่นใจและมีความเชื่อมั่นในตนเองโดยการจัดประชุมให้เกิดขึ้น
 - 4.3 ดำเนินการวัดผลงานของครูหลาย ๆ วิธี เพื่อให้การวัดผลการปฏิบัติงาน เป็นไปอย่างยุติธรรม
 - 4.4 การแต่งตั้งบุคลากรให้ปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงความเหมาะสมให้มากที่สุด
5. บทบาทในการสร้างขวัญของครู ผู้บริหารมีหน้าที่ ดังนี้
 - 5.1 ช่วยให้ผู้ครูพอใจในงานที่ทำ
 - 5.2 ช่วยให้ผู้ครูมีความสะดวกสบายและปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
 - 5.3 ช่วยให้ผู้ครูมีส่วนร่วมในการวางโครงการและนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียน
 - 5.4 ช่วยให้ผู้ครูเชื่อมั่นในความสามารถของตน
 - 5.5 จัดให้มีบริการต่าง ๆ เช่น คู่มือครู การศึกษาต่อ การอบรมตามที่ครูต้องการ เป็นต้น

6. บทบาทในการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารมีหน้าที่ ดังนี้
- 6.1 จัดให้มีการอบรมในหน่วยงานโดยจัดให้ตรงตามความต้องการของครู
 - 6.2 การประชุมที่จัดให้มีขึ้น ช่วยให้ครูมีความก้าวหน้าขึ้นไป
 - 6.3 ใช้วิธีการสังเกตการสอน แต่ต้องให้ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน
 - 6.4 ใช้วิธีการวัดผลเพื่อพัฒนาบุคลากร และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพด้านการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2539 : 10-11) อธิบายถึงการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร ดังนี้

1. ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอและบ่อยครั้งขึ้น ไปศึกษาดูงานทั้งในและนอกประเทศ
2. ผู้บริหารต้องศึกษาและฝึกฝนตนเองให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถมองเห็นและคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างมีเหตุผลและเป็นไปได้ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เป็นต้น
3. ผู้บริหารต้องแสวงหาความรู้และไวต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อนำสิ่งเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมาปรับใช้กับบุคลากรในโรงเรียนอย่างทันทั่วถึง เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบางเรื่อง บางหัวข้อ บางตอน การใช้คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นต้น
4. ผู้บริหารต้องศึกษาจนเข้าใจหลักสูตรและเจตนารมณ์ของหลักสูตรอย่างถ่องแท้ มีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อนิเทศ ครู - อาจารย์ได้

5. ผู้บริหารต้องให้ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน นิเทศของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการจุดไฟในการทำงานของครู – อาจารย์ ให้ลุกโชติช่วงตลอดเวลา มีความสุข ในการทำงานภาคภูมิใจในความสำเร็จด้วยการเยี่ยมเยียน ถามทุกข์สุขอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงานให้ข้อเสนอแนะ ให้บริการ ยกย่อง ชมเชย ชื่นชมในผลงาน

ในการนิเทศภายในโรงเรียนนั้น นอกจากผู้บริหารซึ่งมีบทบาททำให้เกิดการนิเทศภายใน โรงเรียนขึ้นแล้ว ต้องมีผู้รับผิดชอบในการให้การนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งมีผู้กล่าวถึงบทบาทของผู้ให้การนิเทศในการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีดิลก (2532 : 307-309) อธิบายว่า ผู้นิเทศหรือผู้ให้การนิเทศ หมายถึง ครูวิชาการในโรงเรียนหรือครูคนใดคนหนึ่งโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถ โดยได้รับมอบหมายจาก ผู้บริหารและคณะครูเต็มใจและคัดเลือกให้เป็นผู้นิเทศ ควรมีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. ประชุมวางแผนร่วมกับเพื่อนครูเพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่ครูกำลังเผชิญอยู่
2. ร่วมกับเพื่อนครูวางแผนและจัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหา
3. ช่วยเหลือเพื่อนครูในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน
4. ช่วยเหลือเพื่อนครูในการประเมินผลนักเรียน
5. ช่วยให้เพื่อนครูประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนและมีความรู้สึกมั่นคง
6. ร่วมกับผู้บริหารและเพื่อนครูประเมินผลการปฏิบัติงาน
7. ร่วมกับเพื่อนครูหาข้อบกพร่องและแนวทางแก้ไขจากผลการปฏิบัติงาน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 (2530 : 6-9)

อธิบายว่าหัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้ที่ทำงานใกล้ชิดกับครูในสายวิชาของตนมากที่สุดจึงเป็นผู้รู้ปัญหาและความต้องการของครูในสายวิชาเป็นอย่างดี จึงควรมีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. ให้คำแนะนำในด้านการจัดทำแผนการสอน โครงงานสอนระยะยาวแก่ครูในหมวดวิชา
 2. เป็นที่ปรึกษาของครูในทุกโอกาสเมื่อครูมีปัญหา
 3. ร่วมกับครูกำหนดวิธีสอน การวัดและประเมินผล จัดทำข้อสอบเพื่อใช้ในหมวดวิชา
 4. พาครูในหมวดวิชาไปชมกิจการหรือการดำเนินงานของโรงเรียนอื่น ในเรื่องที่ครูในหมวดวิชามีความสนใจหรือพาไปดูการแสดงการจัดการจัดนิทรรศการหรือกิจการที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในหมวดวิชานั้น ๆ
 5. ประสานงานให้ครูในหมวดได้มาร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น ให้มาช่วยกันทำคู่มือการสอน โดยผู้นิเทศเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือนั้น
 6. จัดการให้มีวารสารจัดการสอนของครูในสายเพื่อแก้ปัญหาด้านการสอน
 7. แนะนำครูใหม่เกี่ยวกับการสอนและวิธีปฏิบัติงาน
- วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 : 81) กล่าวถึงหัวหน้าหมวดวิชาในฐานะผู้ให้การนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. จัดปฐมนิเทศครูใหม่
2. ช่วยดูแลนิสิตหรือนักศึกษาฝึกสอนทั้งในด้านการสอนและการปกครอง
3. แนะนำครูในหมวดวิชาเดียวกันในการนำหลักสูตรไปใช้
4. ร่วมกับครูในหมวดวิชาเดียวกันทำโครงการสอน แผนการสอน ตลอดทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน
5. จัดหาหนังสือประกอบและหนังสืออ้างอิงให้ครูในหมวดวิชาเดียวกัน

6. นิเทศสาธิตการสอนแก่ครูที่มีปัญหาในด้านการสอน และให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาในด้านการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมให้ครูใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และสนับสนุนความคิดริเริ่มที่มีประโยชน์ต่อการสอน

7. จัดครูในหมวดวิชาเดียวกันแทนครูที่ป่วยหรือลา
8. ประชุมครูในหมวดวิชาเดียวกันเดือนละครั้งเป็นอย่างน้อย
9. จัดทำรายชื่อหนังสือหรือวารสารที่เป็นประโยชน์ต่อครูในหมวดวิชาเดียวกันหรือร่วมมือกับครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ในการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดให้เหมาะสมกับหมวดวิชา

10. ร่วมกับครูในหมวดวิชาเดียวกันจัดกิจกรรมนักเรียน
11. ติดต่อกับวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิให้มาบรรยาย อภิปราย ชี้แจง หรือแนะนำแก่ครูและนักเรียน โดยหัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้กำหนดเรื่องให้

12. มอบหมายงานและแบ่งงานสอนให้ครูตามความถนัดหรือความสามารถ
13. รับฟังความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในยกรจัดตั้งเนื้องาน
วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 ก : 75) อธิบายว่าผู้มีหน้าที่นิเทศภายในโรงเรียนต้องทราบภาระหน้าที่อื่นถือว่าเป็นหลักของการนิเทศนั้นเป็นอย่างไร ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ถูกต้องมีดังต่อไปนี้

1. ช่วยเหลือครูในการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง
2. ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตร
3. ช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น
4. เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาซึ่งมีอยู่ในโรงเรียนได้ช่วยเหลือเพื่อนครู
5. ส่งเสริมให้คณะครูมีความสนใจต่ออุปกรณ์การสอน
6. ช่วยเหลือครูในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กให้ดีขึ้น
7. ช่วยเหลือครูในการประเมินผลนักเรียน
8. ส่งเสริม ย้ำๆ ให้ครูรู้จักประเมินผลโครงการปฏิบัติงานและความก้าวหน้าของตน
9. ช่วยเหลือครูประสบผลสำเร็จและมีความรู้สึกมั่นคง

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 ก : 75 ; อ้างอิงมาจาก อาคม จันทสุนทร, 2527 : 46-47) ได้สรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้ทำการนิเทศไว้ 2 ประการ คือ

1. บทบาทในฐานะที่ปรึกษาหรือผู้ช่วยคิดของผู้บริหารการศึกษา หมายถึงในการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ รวมทั้งช่วยเหลือในการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังนั้นจะเห็นว่าการศึกษานิเทศก์นั้นจะเป็น ที่ปรึกษาและช่วยในด้านความคิดเชิงวิชาการ แก่อธิบดีหรือศึกษาธิการ และครู ส่วนนิเทศภายในโรงเรียนได้แก่ ครู หัวหน้าหมวด หรือสายวิชาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ในโรงเรียน จะเป็นที่ปรึกษาของ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียน ในบทบาทนี้เป็น

หน้าที่นิเทศการศึกษาทางอ้อม คือช่วยให้ ผู้บริหารตัดสินใจหรือดำเนินการในการบริหารงานและ จะมีผลถึงการเรียนการสอนอีกชั้นหนึ่ง ต่อไป

2. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำในสถานะการเรียนการสอนที่ครูจัดอยู่ให้เป็นไป อย่างมี ประสิทธิภาพ ผู้นิเทศการศึกษาในบทบาทนี้พยายามมีกิจกรรมให้ครูได้เรียนรู้และปฏิบัติ ในด้านการเรียนการสอนให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้น เหมือนเป็นครูของครู

กรมวิชาการ (2539 : 11) กล่าวถึงการปฏิบัติการณ์เทศของผู้ให้การนิเทศ ดังนี้

1. ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้กว้างขวางด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนา ศึกษาหาความรู้ ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบันและอนาคต

2. ศึกษาและเลือกใช้เทคนิค กลวิธีการนิเทศ เพื่อนำมากระตุ้นเตือนให้ ครู – อาจารย์ถึงความสามารถที่มีอยู่ในตนเองมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มี คุณภาพดียิ่งขึ้น

3. ศึกษาและฝึกฝนตนเองให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจนสามารถให้ข้อเสนอแนะ ทั้งผู้บริหารและผู้รับการนิเทศได้

4. สามารถจัดให้มีโครงการงานต่อแนวความคิดและนโยบายจากฝ่ายบริหารได้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ กิจกรรมการนิเทศที่ควร เลือกดำเนินการเป็นอันดับแรกเพื่อใช้เป็นแกนหรือเป็นหลักในการพัฒนาอื่นด้วย คือ กิจกรรมการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

เมตต์ : เมตต์การุณจิต (2540 : 20-21) กล่าวว่า ผู้ให้การนิเทศได้แก่ ครูวิชาการหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นิเทศ ควรมีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. ศึกษาการนิเทศให้เข้าใจโดยถ่องแท้
2. ประชุมวางแผน กำหนดแนวทาง ขอบข่าย ฯลฯ ของการนิเทศ
3. ให้คำปรึกษาแนะนำส่งเสริมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครู
4. ร่วมมือกับครูในการประเมินผลโรงเรียน
5. เป็นเพื่อนที่แสนดีแก่ครูเพื่อแก้ปัญหาทุกๆด้านในการเรียนการสอนให้ บรรลุเป้าหมาย

ในการปฏิบัติการณ์เทศภายในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภายนั้น บุคคลที่สำคัญที่สุดซึ่งเป็น ผู้ที่ได้รับการปฏิบัติการณ์เทศภายในโรงเรียนจากผู้บริหาร และผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ ครู ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการณ์เรียนการสอนโดยตรงเพราะครูเป็นผู้ลงมือทำการสอนย่อมทราบปัญหา เกี่ยวกับการสอนได้ดีซึ่งมี บทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

กรมวิชาการ (2539 : 12) อธิบายถึงบทบาทของครูในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. ครู-อาจารย์ต้องได้รับการนิเทศอบรมให้มีความรู้เรื่องงานวิชาการภายในโรงเรียน การใช้หลักสูตรอย่างถูกวิธี การผลิตสื่อ นวัตกรรม เทคนิควิธีสอนและการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

2. ครู-อาจารย์ต้องได้รับการนิเทศ เรื่องการปรับปรุงพฤติกรรมการเรียนการสอนปรับปรุงยุทธวิธีการสอนเปลี่ยนจากการบอก การอธิบาย การบรรยายมาเป็นการชี้แนะ ชี้แนะจัดการและส่งเสริม ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้น ครูจึงต้องจัดทำแผนการสอนรายวิชา อย่างมีคุณภาพ และใช้แผนการสอนนั้นอย่างจริงจัง นำเทคนิควิธีสอนใหม่ๆมาใช้ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมพัฒนาเครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้มีคุณภาพและนำผลการประเมินไปพัฒนาการเรียนการสอน

3. ครู-อาจารย์ ต้องสนใจแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อสามารถแนะนำให้นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้

4. ครู-อาจารย์ ต้องรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดรู้จักศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเฉพาะตัว เป็นการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. ครู-อาจารย์ และนักเรียนควรร่วมกันวางแผนจัดการและผลิตสื่ออุปกรณ์การสอนที่ใช้ในแต่ละรายวิชา

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2540 : 20-21) อธิบายว่า ผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอนที่ไม่ได้แสดงบทบาทเป็นผู้นิเทศ จึงควรมีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียนดังนี้

1. ยินดีและยอมรับการมานิเทศของผู้นิเทศด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าผู้นั้นเป็นเพื่อนร่วมงานหรือผู้อาวุโสน้อยกว่าก็ตาม

2. ร่วมมือกับผู้นิเทศในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไข

4. ลงมือปฏิบัติตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ให้การนิเทศอย่างจริงจัง

จากข้อมูลดังกล่าวการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการคัดเลือกบุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานวิชาการและเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการให้การนิเทศเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนร่วมกับเด็กปกติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 8) ได้ทดลองการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิการในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดประถมศึกษากรุงเทพมหานคร การวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์และวิชาภาษาไทยของเด็กที่เรียนกับครูการศึกษาพิเศษและ ครูผ่านการอบรมไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหรือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวก่อนและหลังการทดลองพบว่าเด็กทั้งสองประเภท มีผลสัมฤทธิ์ก่อนทดลองคงจากหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เรียนกับครูผ่านการอบรมหรือครูการศึกษาพิเศษ

ในด้านผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ใช่วิชาการนั้น พบว่าที่เรียนกับครูทั้ง 2 ประเภท มีผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ใช่วิชาการโดยรวมไม่แตกต่างกัน ไม่อาจจะเป็นลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมการปฏิบัติสัมพันธภาพความแตกต่างที่ปรากฏนั้นมีกลุ่มของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเรื่องลักษณะนิสัยด้านการช่วยเหลือตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งพบว่ากลุ่มที่เรียนกับครูที่ผ่านการอบรมแตกต่างไปจากกลุ่มที่เรียนกับการศึกษาพิเศษ

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531 : 9) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาแนวโน้มนำแห่งความเป็นไปได้ของการจัดโครงการเรียนร่วมแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดการเรียนร่วมเป็นไปในทางบวก ถ้าได้รับการสนับสนุนก็จะดำเนินการได้ ผู้บริหารมีความรู้สึกเมตตาสงสารและให้ความช่วยเหลือเด็กพิการทุกครั้ง เมื่อมีโอกาส ถ้าจะให้จัดการเรียนร่วมจะจัดให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเป็นอันดับแรก สำหรับครูผู้สอนพบว่า มีความเต็มใจสอนเด็กพิการรู้สึกเมตตาสงสาร พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือสำหรับความเห็นเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนร่วมนั้น ส่วนมากยอมรับให้เด็กพิการเรียนร่วมเป็นบางวิชาสำหรับความรู้พื้นฐาน

ปริยภา ถาวรกุล (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยถึงเรื่องความต้องการบริการแนะแนวและจัดอันดับที่ความต้องการบริการแนะแนวของเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ประชากรทั้งสิ้น 110 คน เป็นเด็กพิการเกี่ยวกับปาก มือและแขน 36 คน บกพร่องทางการได้ยิน 7 คน พิการเกี่ยวกับขา 29 คน และพิการทางสายตา 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามประมาณค่า

จำนวน 59 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า เด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติมีความต้องการบริการแนะแนว 5 บริการดังนี้

1. บริการสำรวจข้อมูลเป็นรายบุคคล เด็กพิการทุกประเภทมีความต้องการบริการแนะแนวอันดับแรกเหมือนกันคือ อยากรู้ปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน ยกเว้นเด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีความต้องการแนะแนวอันดับแรกคือ อยากรู้ผลการเรียน ทุกกลุ่มประสบการณ์ของนักเรียน

2. บริการสนเทศ เด็กพิการทุกประเภทมีความต้องการบริการแนะแนวเหมือนกันคืออยากให้ โรงเรียนแนะนำวิธีเรียนที่ให้ผลดีแก่นักเรียน ยกเว้นเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินซึ่งมีความต้องการบริการแนะแนวอันดับแรกคือ อยากรู้โรงเรียนให้ความรู้แก่นักเรียนปกติในการช่วยเหลือคนพิการ

3. บริการให้คำปรึกษา เด็กพิการทุกประเภทมีความต้องการบริการแนะแนวอันดับแรกเหมือนกันคืออยากรู้คำปรึกษาและเข้าใจนักเรียนคอยเอาใจใส่และให้คำแนะนำเรื่องต่าง ๆ แก่นักเรียนยกเว้นเด็กพิการเกี่ยวกับขาซึ่งมีความต้องการบริการแนะแนวอันดับแรกคือ อยากรู้เพื่อนที่เข้าใจนักเรียนไว้พูดคุยเรื่องต่างๆ ทุกเรื่อง

4. บริการจัดวางตัวบุคคล พบว่า เด็กพิการมีความต้องการอันดับแรกดังนี้

4.1 เด็กพิการเกี่ยวกับปาก, มือ และแขน และเด็กพิการเพศชายมีความต้องการอยากให้โรงเรียนจัดทบทวนการศึกษาแก่นักเรียน

4.2 เด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีความต้องการอยากให้นักเรียนจัดสอนวิชาที่เหมาสมกับความสามารถของตัวนักเรียนเพื่อการประกอบอาชีพส่วนตัว

4.3 เด็กพิการเกี่ยวกับขา เด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และเด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความต้องการอยากให้โรงเรียนจัดอาหารเสริม เช่น นม ขนม ให้แก่นักเรียน

4.4 เด็กพิการทางสายตา มีความต้องการอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

4.5 เด็กพิการเพศหญิงและเด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความต้องการอยากได้รับการศึกษาให้ความพิการเบาบางลงหรือหมดไป

4.6 เด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความต้องการอยากให้นักเรียนจัดกิจกรรมฝึกอาชีพแก่นักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อ

5. บริการติดตามผลและประเมินผล พบว่า เด็กพิการมีความต้องการอันดับแรก ดังนี้

5.1 เด็กพิการเกี่ยวกับปาก มือและแขน เด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเด็กพิการเพศหญิง เด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความต้องการอยากให้โรงเรียนให้โอกาสแก่นักเรียนเพื่อแสดงความสามารถให้ปรากฏต่อบุคคลอื่น

5.2 เด็กพิการเกี่ยวกับขา มีความต้องการอยากให้โรงเรียนจัดให้มีการรายงานเรื่องราวต่างๆ ของนักเรียน

5.3 เด็กพิการทางสายตา เด็กพิการเพศชายและเด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความต้องการอยากให้โรงเรียนมีประกาศชื่อหรือเรื่องราวของศิษย์เก่าหรือศิษย์ปัจจุบันที่ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ

5.4 เด็กพิการชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความต้องการอยากให้โรงเรียนมีแบบสำรวจเพื่อทราบว่านักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้วไปศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพอะไร

พนันชัย อินทนาชัย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการแบบเรียนร่วมกับเด็กปกติในจังหวัดพิษณุโลก โดยทำการศึกษาจากประชากรที่เป็นผู้บริหาร โรงเรียน 119 คนและส่มตัวอย่างเด็กพิการอีก 30 คน โดยแยกเด็กออกเป็นประเภทของความพิการจากการสมอยังชายแบบเฉพาะเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพของเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย (29.20%) และศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (78.51%)

2. ความต้องการทางการศึกษาของเด็กพิการต้องการเรียนในโรงเรียนแบบเรียนร่วมโดยให้มีการส่งเสริมทางด้านทุนการศึกษา การสอนซ่อมเสริม การมีส่วนร่วมทางด้านวิชาการ การกีฬาและ ส่งเสริมการเรียนวิชาชีพและสถานที่ทำงาน

3. สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วมกับเด็กปกติ พบว่า ด้านอาคารและสิ่งแวดลอม ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่เด็กพิการ สาเหตุเกิดจากการขาดแคลน งบประมาณ และความไม่เข้าใจในการดัดแปลงอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม ด้านบุคลากรไม่มีบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษ และบุคลากรขาดทักษะความรู้การสอนเด็กพิการด้านวิชาการ โรงเรียนใช้หลักสูตรปกติสอนเด็กพิการและจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเรียน การสอน โรงเรียนยังขาดครูที่มีความรู้และประเมินผล โรงเรียนไม่ได้มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ครูผู้สอนและไม่มีเครื่องมือประเมินเด็กพิการแต่ได้ใช้แบบประเมินผลแบบเด็กปกติ

สมศักดิ์ ชุ่มกลัด (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยการศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนเรียนร่วม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก โดยทำการศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียนและการผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษของ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำนวน 148 คนและ 339 คนผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการและด้านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วม มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง
2. สภาพการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้และด้านกิจกรรมส่งเสริม ตามทัศนะของครูผู้สอนในโรงเรียนเรียนร่วม มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง
3. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการและกิจกรรม ชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเรียนร่วมจำแนกตามขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ด้านการฝึก อบรมการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเรียนร่วมของผู้บริหาร พบว่า

3.1 สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการและด้านกิจกรรมชุมชน โรงเรียนเรียนร่วมขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีผลการดำเนินงานที่แตกต่างกัน อย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการและด้านกิจกรรมชุมชน สัมพันธ์ของผู้บริหารที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน เรียนร่วม มีผลการดำเนินงานที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้และด้านกิจกรรม ส่งเสริมของโรงเรียนเรียนร่วมจำแนกตามขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ด้านการฝึกอบรมการ พัฒนาครูการศึกษาพิเศษของครูผู้สอนพบว่า

4.1 สภาพการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้และด้านกิจกรรมส่งเสริมของ โรงเรียนเรียนร่วมที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีผลการดำเนินงานที่แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4.2 สภาพการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้และด้านกิจกรรมส่งเสริมของ ครูผู้สอนที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมีผลการดำเนินงานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยครูผู้สอนที่ผ่านการอบรมฯ มีสภาพการ ดำเนินงานสูงกว่าครูผู้สอนที่ไม่ผ่านการอบรม

5. การศึกษาข้อเสนอแนะการดำเนินงานของโรงเรียนเรียนร่วม สามารถสรุปได้

- 5.1 ด้านการบริหารจัดการ มีข้อเสนอแนะว่าควรจัดฝึกอบรมให้กับครูผู้สอน เด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคนอย่างทั่วถึงมากที่สุด
- 5.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ มีข้อเสนอแนะว่าควรจัดการฝึกอบรมครูผู้สอนเด็ก ที่มีความความต้องการพิเศษมากที่สุด
- 5.3 ด้านกิจกรรมส่งเสริม มีข้อเสนอแนะว่าครูควรจัดกิจกรรมให้หลากหลาย และมีความยืดหยุ่นมากที่สุด

5.4 ด้านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ มีข้อเสนอแนะว่าควรจัดประชาสัมพันธ์ที่
ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเรียนร่วมแก่ผู้ปกครองทุกคน มากที่สุด
จากงานวิจัยที่ศึกษา จะเห็นได้ว่าการนำเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ
เด็กเหล่านี้จะได้รับผลดีในด้านการพัฒนาวิชาการ และพัฒนาทางภาษามากกว่าเด็กที่เรียนอยู่ใน
โรงเรียนเฉพาะแต่จะมีปัญหาเรื่องการปรับตัว

1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศ

สุวัฒนา ทัดเทียม (2538 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการนิเทศภายใน
โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า กระบวนการนิเทศ
ภายในโรงเรียนของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง
ใน 4 ด้าน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนการนิเทศ
การปฏิบัติการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวมและในแต่ละ
ขั้นตอน ยกเว้นการปฏิบัติการนิเทศอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อระดับของ
ปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนระหว่างผู้บริหาร กับครูพบว่า ไม่แตกต่างกัน และ
สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการนิเทศภายใน คือ บุคลากรมีจำนวนจำกัด ผู้บริหารมี
ภาระงานหลายด้าน ไม่มีเวลาเพียงพอและประสบการณ์ทางการนิเทศภายในโรงเรียนไม่เพียงพอ

กองวิจัยการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534: 21-23)
ได้สรุปผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการประถมศึกษา สำหรับเด็กพิการ
เรียนร่วมกับเด็กปกติ ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) โดยใช้วิธี
การติดตามประเมินผล โครงการที่ดำเนินการ ในช่วงปีงบประมาณ 2533 – 2534 สรุปปัญหา
เกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดการประถมศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ คือ
ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจและความเห็นของบุคลากรในพื้นที่ปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศการ
ศึกษา ได้แก่ โรงเรียนที่ดำเนินการจัดการศึกษา สำหรับเด็กพิการ ได้รับการนิเทศจากศึกษานิ
เทศก์ค่อนข้างน้อย ปัญหาเกี่ยวกับข้อมูล ปัญหาการวัดผลและประเมินผล สำหรับปัญหาจาก
การดำเนินงานการจัดการศึกษา มีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรที่รับผิดชอบ ย้ายไปอยู่โรงเรียนอื่น
หรือได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น ทำให้เด็กขาดการให้ความช่วยเหลือเอาใจใส่ มีปัญหาด้านสื่อและ
อุปกรณ์ มีไม่เพียงพอตามความต้องการและปัญหาในชีวิตประจำวันพบว่ามีปัญหาในการ สื่อสาร
หรือการติดต่อกับผู้อื่น รวมไปถึงการขาดความรู้ความเข้าใจจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผดุง อารยะวิญญู (2526) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของระบบการบริหาร
โรงเรียนการศึกษาพิเศษในประเทศไทย โดยใช้ทฤษฎีระบบการบริหารของ ลีเคิร์ด เป็นหลักพบ
ว่าระบบการบริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษในประเทศไทย เป็นแบบกึ่งประชาธิปไตยของลีเคิร์ด
ครูในโรงเรียนการศึกษาพิเศษมีความเห็นว่า ระบบการบริหารที่เป็นอยู่เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ

และเหมาะสมกับสังคมไทย ระบบการบริหารของโรงเรียนการศึกษาพิเศษมีความสัมพันธ์ในการบวกกับประสิทธิภาพของระบบบริหาร ครูน้อยครูใหญ่มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับระบบบริหารของโรงเรียนของตน ครูใหญ่มีความเห็นว่าระบบการบริหารของตนมีประสิทธิภาพสูง ในขณะที่ครูน้อยมีความเห็นว่าระบบบริหาร มีประสิทธิภาพต่ำ

เกษม ทองสัมฤทธิ์ (2540) ได้ศึกษาความต้องการการนิเทศของครูโครงการเด็กพิเศษ เรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครเพื่อเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศงานวิชาการของครูและผู้บริหารในโครงการเด็กพิเศษเรียนร่วมกับ เด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา 4 ด้าน คือ 1) หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน และ 4) การวัดผลและประเมินผล จากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ที่เข้าร่วมในโครงการเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานกรุงเทพมหานคร จำนวน 36 คนและครูปฏิบัติการสอนทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น ครูสอนเฉพาะแต่ละวิชา ในโครงการเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จำนวน 54 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 90 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูต้องการการนิเทศด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

ประมวล อังระภากร (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานสามัญศึกษา จังหวัดลำปาง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและ ครูสังกัดสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครู ตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดลำปางอยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

ไมซ์ (Mize, 1984 อ้างถึงใน เกษม ทองสัมฤทธิ์, 2540) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทักษะที่จำเป็นสำหรับบริหาร โรงเรียนในการบริหารโครงการ สำหรับเด็กพิการในรัฐเซาท์แคโรไลนา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะบ่งชี้ทักษะที่ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีในการบริหารโครงการสำหรับนักเรียนพิการเรียนร่วมที่ทางรัฐต้องจัดขึ้นตามข้อกำหนดทางกฎหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้อำนวยการโครงการ การศึกษาพิเศษ อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาครูการศึกษาพิเศษที่สอนใน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาและอาจารย์สอนสาขาวิชาการศึกษาพิเศษและสาขาการบริหารโครงการศึกษาทั่วไปในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในรัฐเซาท์แคโรไลนา จำนวน 298 คน โดยกลุ่มตัวอย่างระบุทักษะตั้งแต่ 3-10 ทักษะที่คิดว่าผู้บริหารโรงเรียนควรมีเพื่อการบริหารงานโครงการสำหรับนักเรียนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ แล้วนำคำตอบมาศึกษาด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและจัดหมวดหมู่กลุ่มทักษะออกเป็น 13 กลุ่มทักษะ พบว่ากลุ่มทักษะที่มีการระบุถึงมากที่สุดคือกลุ่มทักษะในหัวข้อชื่อการประชุมเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลและการจัดเข้าเรียนหรือรับบริการและกลุ่มทักษะที่มีการระบุถึงน้อยที่สุดคือ กลุ่มทักษะในหัวข้อ ความสัมพันธ์ในโรงเรียนและชุมชน

ไบรท (Bright, 1986 อ้างถึงใน เกษม ทองสัมฤทธิ์, 2540) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของโครงการเรียนร่วมที่ประสบความสำเร็จโดยได้จัดทำแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วนส่วนแรกถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของ โครงการที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งได้รวบรวมลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ 1) การฝึกเตรียมเพื่อ การเรียนร่วม 2) เจตคติต่อการเรียนร่วม 3) การจัดประสบการณ์ให้เด็กได้รับการฝึกเพื่อความคุ้นเคย 4) สัดส่วนของจำนวนครูและนักเรียนที่เหมาะสม 5) การจัดให้มีบริการเสริมเพื่อสนับสนุนการเรียนร่วม 6) การประเมินเด็กได้เร็วที่สุดและการควบคุมติดตามผล ส่วนที่สองเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติที่มีต่อโครงการเรียนร่วม โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูสอนใน โครงการเรียนร่วม ที่จัดว่าเป็นโครงการประสบความสำเร็จ จำนวน 85 คนและครูปกติจำนวน 85 คน ผลการศึกษาพบว่า ครูสอนในโครงการ เรียนร่วมมีความเห็นว่า โครงการที่ถือว่าประสบความสำเร็จนั้น จะมีลักษณะทั่วไป 3 ประการ คือ 1) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนร่วม 2) การจัดประสบการณ์ให้ได้รับการฝึกเพื่อทำความคุ้นเคยและ 3) การจัดให้มีบริการเสริมสนับสนุนการเรียนร่วมและนอกจากนี้พบว่าการจัดประสบการณ์ให้ได้รับการฝึกเพื่อทำความคุ้นเคย สัดส่วนของจำนวนครูต่อนักเรียนที่เหมาะสมและการประเมินเด็กได้เร็วที่สุดและการควบคุมติดตามผลที่ใช้อยู่ใน โครงการยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

แมคคาร์ทนี (Maccartney, 1987 อ้างถึงใน เกษม ทองสัมฤทธิ์, 2540) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการ สำหรับการนิเทศครูการศึกษาพิเศษขึ้นเพราะในขณะที่ทำการ

วิจัยนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีกระบวนการเฉพาะที่พัฒนาขึ้นมา เพื่อการนิเทศและการปรับปรุงพัฒนาการสอนของครูการศึกษาพิเศษ กระบวนการที่พัฒนาขึ้นนี้ครอบคลุมด้านต่างๆ 3 ด้าน คือ ทักษะการสอน ทักษะการติดต่อสื่อสาร และความรู้ในด้านที่เกี่ยวกับวิชาชีพครู เช่น การจัดทำโปรแกรมการสอนเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) การแปลผลแบบทดสอบและข้อมูลที่ได้รับรายงานความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายของรัฐและกฎหมายของรัฐบาลกลางแนวทางการจัดการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนและผลการวิจัยในปัจจุบันและได้มีการนำกระบวนการนี้ไปให้ ครูการศึกษาพิเศษ จำนวน 10 คน ที่ให้บริการเด็กพิการเรียนร่วมเด็กพิเศษเรียนร่วม 3 ประเภท คือเด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ (The Learning Disabled : LD) เด็กปัญญาอ่อนประเภทเรียนได้ (The Emotionally Disturbed : ED) ทดลองใช้เป็นเวลา 1 ภาคเรียน ผลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การประชุมและการปฏิบัติตามเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ปรากฏว่าระบบการให้บริการการสอน ครูพัฒนาขึ้นและครูผู้สอนมีความพึงพอใจกับกระบวนการที่ใช้และพึงพอใจกับการพัฒนาของตนเอง

เปอร์เซลล์ (Purcell, 1992 ; 3148-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของการอบรมใช้โปรแกรมพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครูในรัฐอาร์คันซอ(Arkansas)ตามการรับรู้ของครูในเรื่องการนิเทศการสอน จุดมุ่งหมายของการวิจัยเรื่องนี้เพื่อทราบการรับรู้ของครูในรัฐอาร์คันซอ ถึงประโยชน์ของการนิเทศการสอนที่ครูใหญ่ได้กระทำ ตลอดจนต้องการดูประสิทธิภาพในการฝึกอบรม โดยใช้โปรแกรมพัฒนาประสิทธิภาพการสอน ผลการวิจัยพบจาโปรแกรมพัฒนาประสิทธิภาพการสอน (Program for Effective Teaching) หรือ PET ทำให้ครูในรัฐอาร์คันซอเชื่อว่าตนเองได้พัฒนาความสามารถและในทักษะ การสอนจนกว่าจะนิเทศการศึกษาเลือกจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมให้ผู้เรียนบรรลุผลได้ ทำให้ผู้เรียนใส่ใจในสิ่งที่เรียนรู้ ครูที่ผ่านการอบรมสามารถทำการนิเทศ และมีทัศนคติในทางบวกต่อการนิเทศได้มากกว่าครู ที่ไม่ได้ผ่านการอบรมตามโครงการนี้

อเนลโล (Anello, 1996 ; 2941-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมและทัศนคติของครูและ ครูใหญ่ที่มีต่อประสิทธิภาพของการนิเทศ จุดมุ่งหมายในการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อต้องการศึกษาพฤติกรรมและ เจตคติของครูและครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาใน สปริงฟีลด์ รัฐแมสซาชูเซตต์ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนรับรู้ว่าตนเองสามารถทำการนิเทศภายในโรงเรียนของตนได้ เป็นอย่างดี ส่วนครูก็ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังมากขึ้นในการนิเทศภายในโรงเรียน โดยครูก็รู้สึกพอใจในการนิเทศภายในที่ครูได้รับ

จากผลการวิจัยข้างต้นกล่าวได้ว่า ความเกี่ยวข้องของครูในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนนั้น การที่ครูได้รับการปฏิบัติที่ถูกต้องและสอดคล้องในฐานะที่เป็นผู้รับการนิเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการเรียนร่วมและความต้องการการนิเทศการศึกษาการศึกษาในโรงเรียนแกนนำด้านการศึกษาพิเศษสรุปสาระสำคัญได้ว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม จะต้องมีความ

เข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและให้การนิเทศดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง

กรอบความคิดในการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาสภาพการจัดการเรียนร่วมและความต้องการการนิเทศการศึกษาใน โรงเรียนแกนนำด้านการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ใน ครั้งนี้ได้ผลตาม วัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรตาม

ตัวแปรต้น

สถานภาพของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนร่วม

1. ผู้บริหาร
2. ครูผู้สอน
3. ผู้ปกครอง

1. สภาพจริงของการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียนแกนนำด้าน การศึกษาพิเศษ

2. ความต้องการการนิเทศการศึกษา ในโรงเรียนแกนนำด้านการศึกษา พิเศษ

แบ่งได้ 5 ด้านคือ

1. การจัดการเรียนการสอน
2. หลักสูตรและการใช้หลักสูตร
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน
5. การวัดผล ประเมินผล